

м. Страсбург, 19 листопада 2002 року

КРЄС (2002) Висновок № 3

КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СУДДІВ (КРЄС)

ВИСНОВОК № 3 (2002)

**Консультативної ради європейських суддів
до уваги Комітету міністрів Ради Європи
про принципи та правила, які регулюють
професійну поведінку суддів,
зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості**

1. КРЄС підготувала цей Висновок на підставі відповідей держав-членів на опитування, підготовлене робочою групою КРЄС та експертом КРЄС з цього питання паном Дені Саля (Франція).

2. Цей Висновок містить посилання на Висновок КРЄС № 1 (2001) «Про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів», особливо на пункти 13, 59, 60 та 71.

3. КРЄС, під час підготовки Висновку, взяла до уваги низку інших документів, зокрема:

- Основні принципи ООН щодо незалежності судових органів (1985 р.);
- Рекомендацію № (94) 12 Комітету міністрів Ради Європи «Щодо незалежності, ефективності та ролі суддів»;
- Європейську хартію про статус суддів (Рада Європи, 1998 рік);
- Кодекс суддівської поведінки (Бангалорський проект документа)¹.

4. Цей Висновок охоплює дві основні теми:

- принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів та ґрунтуються на визначенні етичних принципів і які повинні відповідати високим стандартам та можуть бути включені до положення про стандарти професійної поведінки, складеного самими суддями (А);

¹ Документ було переглянуто в листопаді 2002 року і в результаті було прийнято Бангалорські принципи поведінки суддів. КРЄС не розглядала ці Принципи. У Пояснювальній записці до Принципів відзначено внесок робочої групи КРЄС, яка працювала в червні 2002 року.

— принципи та процедури, які регулюють кримінальну, цивільну й дисциплінарну відповідальність суддів (Б).

5. У цьому контексті КРЄС розглянула питання, наскільки повно існуючі правила та принципи відповідають засадам незалежності й неупередженості судів, у світлі Європейської конвенції з прав людини.

6. Таким чином, КРЄС прагне надати відповідь на такі питання:

— Які стандарти поведінки повинні застосовуватися до суддів?

— Яким чином повинні формулюватися стандарти поведінки?

— Що відбувається в разі притягнення суддів до кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності?

7. КРЄС вважає, що відповіді на ці питання сприятимуть виконанню Рамкового глобального плану дій для суддів у Європі, особливо в частині розгляду пріоритетних тем стосовно прав та обов'язків, професійної поведінки та етики (див. Документ № ССЈЕ (2001) 24, Додаток А, частина ІІВ), та відсилає в цьому контексті до висновків у пунктах 49, 50, 75, 76 та 77 нижче.

А. СТАНДАРТИ ПОВЕДІНКИ СУДДІВ

8. Етичні аспекти поведінки суддів треба проаналізувати з декількох причин. Методи, які використовуються для вирішення спорів, мають завжди викликати довіру. Повноваження, що надані суддям, тісно пов'язані з цінностями правосуддя, справедливості та свободи. Стандарти поведінки, які застосовуються до суддів, впливають з цих цінностей і є передумовами довіри до здійснення правосуддя.

9. Довіра до судової системи є надзвичайно важливою в контексті все більшої глобалізації спорів та зростання доступу до судових рішень. Також у державі, що керується верховенством права, громадськість очікує прийняття загальних принципів, які відповідали б вимогам справедливого суду та забезпечували б основоположні права. Обов'язки, покладені на суддів, мають визначатися таким чином, щоб гарантувати неупередженість суддів та їхню ефективну діяльність.

1) Які стандарти поведінки повинні застосовуватися до суддів?

10. Будь-який аналіз правил щодо регулювання професійних вимог до суддів повинен містити розгляд принципів та цілей, які ці правила зумовлюють.

11. Які б методи не використовувалися для добору й підготовки суддів та якою б широкою не були їхні повноваження, судді наділені владою та працюють у сферах, які торкаються самої суті людського життя. Нещодавнє дослідження вказує на те, що з усіх публічних установ у європейських країнах найбільше змінилася, мабуть, саме судова система². Упродовж

² Robert Ph., Cottino A. (ed.). Les mutations de la justice. Comparaisons européennes. — Harmattan, 2001.

останніх років демократичні суспільства висували все зростаючі вимоги до судових систем. Зростання плюралізму в суспільствах призводить до того, що кожна соціальна група намагається здобути визнання або захист, які вона не завжди отримує. Хоча побудова демократичних суспільств зазнала значних змін, національні відмінності не зникають. Загальновідомим є те, що східноєвропейські країни, які відходять від авторитарних режимів, убачають у праві та правосудді забезпечення легітимності, яка є незамінною для відбудови демократії. У таких країнах більш, ніж деінде, судова система намагається утвердитись щодо інших органів публічної влади через функцію судового контролю.

12. Повноваження, надані суддям, регулюються не тільки внутрішнім правом, яке є волевиявленням нації, але й принципами міжнародного права та правосуддя, що визнаються сучасними демократичними суспільствами.

13. Повноваження надаються з метою гарантування суддям можливості здійснювати правосуддя, застосовуючи закон та забезпечуючи кожній людині спроможність користуватися своїми правами та інтересами, які правомірно належать їй і яких вона була або може бути несправедливо позбавлена.

14. Ця мета знайшла своє відображення в ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, яка, з точки зору осіб, що звертаються до органів судової влади, вказує на те, що *«кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом»*. Не закріплюючи необмежених повноважень суддів, Конвенція вказує на гарантії для учасників судового провадження та визначає принципи, на яких ґрунтуються обов'язки судді: незалежність та неупередженість.

15. Упродовж останніх років було визнано необхідність посилити гарантії судової незалежності та неупередженості; було створено незалежні органи для захисту судової системи від стороннього втручання; значення Європейської конвенції з прав людини зросло та було відображено у практиці Європейського суду з прав людини в Страсбурзі та національних судів.

16. Незалежність суддів є основоположним принципом та правом громадян кожної держави, у тому числі самих суддів. Тут є два аспекти: інституційний та індивідуальний. Сучасна демократична держава має ґрунтуватись на розподілі державної влади. Кожен суддя повинен робити все для охорони незалежності суддів як на інституційному, так і на індивідуальному рівнях. Обґрунтування такої незалежності було детально викладено у Висновку КРЄС № 1 (2001), пунктах 10–13. Як зазначалося в цьому Висновку, незалежність нерозривно пов'язана та є передумовою неупередженості судді, яка є визначальною для добросовісної судової системи та для довіри, котру суди повинні викликати в демократичному суспільстві.

17. Стаття 2 «Основних принципів незалежності судових органів», розроблених ООН у 1985 році, передбачає, що «суди вирішують справи безсторонньо, спираючись на факти та відповідно до закону, без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, примусу, тиску, погроз або втручання, прямого чи опосередкованого, з боку будь-кого та з будь-якої причини». Відповідно до статті 8 судді «повинні завжди поводитися таким чином, щоб зберігати гідність своєї посади, а також неупередженість і незалежність судової влади».

18. У своїй Рекомендації № (94) 12 «Щодо незалежності, ефективності та ролі суддів» (Принцип I.2.d) Комітет міністрів Ради Європи визначив, що «судді повинні мати необмежену свободу вирішувати справи безсторонньо, відповідно до свого сумління та тлумачення фактів згідно з чинними правовими нормами».

19. Європейська хартія про статус суддів передбачає, що закон для суддів повинен гарантувати неупередженість, якої члени суспільства мають право очікувати від суддів (пункт 1.1). КРЄС повністю підтримує це положення Хартії.

20. Неупередженість визначається Європейським судом з прав людини відповідно до *суб'єктивного* підходу, який враховує особисте переконання або інтереси конкретного судді в певній ситуації, а також відповідно до *об'єктивного* критерію, який має підтвердити, чи надав суддя гарантії, достатні для усунення будь-якого правомірного сумніву щодо його безсторонності³.

21. Судді повинні за всіх обставин діяти безсторонньо з тим, щоб забезпечити відсутність правомірних підстав у громадян підозрювати їх в упередженості. У цьому відношенні неупередженість повинна бути очевидною як під час виконання суддею судових функцій, так й інших дій.

а. Неупередженість та поведінка суддів під час виконання своїх судових функцій

22. Суспільна довіра та повага до судової влади є гарантіями ефективності судової системи: поведінка суддів у їхній професійній діяльності, зрозуміло, розглядається громадськістю як необхідна складова довіри до судів.

23. Судді, таким чином, повинні виконувати свої обов'язки, уникаючи фаворитизму та проявів упередженості чи симпатії. Вони повинні приймати рішення, беручи до уваги тільки те, що не виходить за рамки застосування принципів верховенства права. Поки судді розглядають справу або готуються до її розгляду, вони не повинні свідомо надавати будь-які коментарі, які можуть розглядатися як попереднє винесення рішення, або які можуть

³ Див., наприклад, рішення у справі Піерсак (*Piersack*) від 1 жовтня 1982 року, Серія А 53, пункт 30; рішення у справі Де Куббер (*De Cubber*) від 26 жовтня 1984 року, Серія А 86, пункт 24; рішення у справі Деміколі (*Demicoli*) від 27 серпня 1991 року, Серія А 210, пункт 40; рішення у справі Сейнт-Марі (*Sainte-Marie*), від 16 грудня 1992 року, Серія А 253-А, пункт 34.

вплинути на справедливість судового розгляду. Вони повинні демонструвати однаково необхідну увагу стосовно всіх осіб (сторін, свідків, адвокатів тощо) без розрізнення, в основі якого можуть бути незаконні підстави або неналежне виконання суддівських функцій. Судді також повинні піклуватися, щоб їхня професійність була очевидною під час виконання ними своїх функцій.

24. Судді також повинні виконувати свої функції, керуючись принципом рівноправного ставлення до сторін, уникаючи будь-якої упередженості або будь-якої дискримінації, підтримуючи рівновагу між сторонами та забезпечуючи справедливий розгляд справи для кожної зі сторін.

25. Ефективність судової системи також вимагає від суддів високого рівня професійної обізнаності. Судді повинні забезпечувати високий рівень професійної компетентності шляхом базової підготовки та подальшого навчання, що забезпечить їм належну кваліфікацію.

26. Судді також повинні виконувати свої функції старанно та в розумні строки. Для цього, звісно, вони повинні бути забезпечені необхідними приміщеннями, обладнанням та помічниками. За таких умов судді повинні свідомо виконувати свої обов'язки згідно з пунктом 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини, маючи на меті прийняття рішення в розумні строки.

в. Неупередженість та поведінка суддів поза судом

27. Судді не повинні бути ізольовані від суспільства, в якому вони живуть, оскільки судова система може тільки тоді функціонувати належним чином, коли судді не втрачають зв'язку з життям суспільства. Більше того, судді, будучи громадянами, мають основоположні права та свободи, які захищені, зокрема, Європейською конвенцією з прав людини (свобода думки, релігії тощо). Таким чином, вони можуть вільно займатися позапрофесійною діяльністю на власний розсуд.

28. Тим не менше, ця діяльність може становити загрозу їхній неупередженості та іноді навіть їхній незалежності. Тому слід урівноважити участь суддів у житті суспільства та вимогу бути безсторонніми і незалежними при виконанні своїх обов'язків. Взагалі, завжди слід ставити питання, чи в певному соціальному контексті та з точки зору розсудливого, поінформованого спостерігача не займається суддя діяльністю, яка могла б об'єктивно піддавати ризику його незалежність або неупередженість.

29. Судді повинні гідно поводити себе у своєму приватному житті. З огляду на різноманіття культурного життя в державах — членах Ради Європи та постійний розвиток моральних цінностей стандарти поведінки суддів у приватному житті неможливо викласти надзвичайно точно. КРЄС заохочує утворення в рамках судової системи одного чи більше органів або осіб, що виконували б консультативні й дорадчі функції та були б доступними для суддів, коли в них виникає сумнів щодо сумісності їхньої приватної діяльності зі статусом судді. Наявність таких органів або осіб могла б

стимулювати обговорення в межах органів судової влади змісту та важливості правил етики. Розглядаючи два можливих варіанти, подібні органи або особи могли б діяти під егідою або Верховного Суду, або об'єднань суддів. Ці органи чи особи в будь-якому випадку повинні бути відокремленими від інституцій, які відповідають за застосування дисциплінарних санкцій, та повинні мати інші, відмінні цілі діяльності.

30. Участь суддів у політичній діяльності створює досить серйозні проблеми. Звичайно, судді залишаються громадянами та повинні мати право на реалізацію своїх політичних прав, які гарантовані всім громадянам. Однак з точки зору забезпечення справедливого судового розгляду та правомірних суспільних очікувань судді повинні утримуватися від ведення публічної політичної діяльності. У деяких державах цей принцип включено до дисциплінарних правил, а будь-яка поведінка, яка суперечить обов'язку судді виявляти врівноваженість, підлягає санкції. Також чітко визначено, що обов'язки судді є несумісними з деякими політичними посадами (у національному парламенті, Європейському парламенті або місцевих радах), іноді навіть чоловікові або дружині судді заборонено обіймати подібні посади.

31. Окрім того, необхідно розглядати й доречність участі суддів у публічних дискусіях політичного змісту. З метою збереження довіри суспільства до судової системи судді не повинні піддаватися політичним нападкам, адже це є несумісним з нейтральністю, яка вимагається від правосуддя.

32. Читаючи відповіді на опитування КРЄС, складається враження, що в деяких країнах діє обмежувальний підхід до участі суддів у політичній діяльності.

33. Обговорення в рамках КРЄС показали необхідність дотримання балансу між правом суддів на свободу думки, вираження поглядів та вимогою нейтральності. Таким чином, суддям необхідно, навіть якщо їхнє членство в політичній партії або участь у публічних дискусіях щодо основних проблем у суспільстві неможливо заборонити, утримуватися від будь-якої політичної діяльності, що підриває їхню незалежність або загрожує їхній неупередженості.

34. Проте суддям має бути дозволено брати участь у дискусіях, які стосуються національної судової політики. Слід передбачити можливість проведення консультацій із суддями та їхню активну участь у розробці законодавства щодо їхнього статусу та, загалом, функціонування судової системи. З цього питання впливає й інше: чи можуть судді приєднуватися до профспілок. Згідно з їхнім правом на свободу вираження поглядів та думки, судді можуть реалізувати право приєднуватися до профспілок (свобода об'єднань), хоча можуть існувати обмеження стосовно їхнього права участі у страйках.

35. Діяльність у інших сферах дає суддям можливість розширити свій світогляд та усвідомити проблеми, що існують у суспільстві. Це доповнюватиме знання, отримані суддями під час роботи в суді. З другого боку, це тягне за собою певні достатньо серйозні ризики: ця діяльність може видаватися такою, що суперечить принципу розподілу влади, й такою, що може послабити суспільне сприйняття незалежності й неупередженості судді.

36. Питання залучення суддів до деяких видів урядової діяльності, наприклад, робота в секретаріаті чи апараті міністра (*cabinet ministériel*), тягне за собою особливі проблеми. Ніщо не може перешкодити судді здійснювати функції в адміністративному підрозділі міністерства (наприклад, у департаменті цивільного або кримінального законодавства міністерства юстиції); однак випадок, коли суддя стає штатним працівником секретаріату міністра, є делікатнішим. Міністри можуть кого завгодно призначати на посади у свої секретаріати, проте, тісно співпрацюючи з міністром, такі співробітники певною мірою беруть участь у його політичній діяльності. За таких обставин перед зайняттям суддею посади в секретаріаті міністра, найкраще було б отримати висновок від незалежного органу, відповідального за призначення суддів, у якому цей орган визначав би правила поведінки судді для кожної окремої ситуації.

с. Неупередженість та інші види професійної діяльності суддів⁴

37. Особливий характер суддівської діяльності та необхідність збереження поваги до посади судді та захисту суддів від усіляких видів тиску означає, що судді повинні поводитися в такий спосіб, щоб уникати конфлікту інтересів або перевищення службових повноважень. Це вимагає від суддів необхідності утримуватися від будь-якого виду професійної діяльності, що може відволікати їх від виконання обов'язків судді або призводити до упередженого виконання ними своїх обов'язків. У деяких країнах види діяльності, що є несумісними з функціями судді, чітко визначені законом про статус суддів, а представникам судової системи забороняється здійснювати будь-яку іншу професійну або оплачувану діяльність. Винятками є навчальна, дослідницька, наукова, літературна або мистецька діяльність.

38. Різні країни вирішують питання несумісних видів діяльності неоднаково (короткий огляд міститься в додатку) та передбачають його неоднакове регулювання, хоча в кожному випадку основним завданням є уникнути побудови будь-яких нездоланих бар'єрів між суддями та суспільством.

39. КРЄС вважає, що правила професійної поведінки повинні вимагати від суддів уникати будь-яких видів діяльності, які могли б компрометувати

⁴ Детальне вивчення несумісності див.: Повідомлення Жан-П'єра Алпенона, представлене на семінарі Ради Європи з питань закону про статус суддів (м. Бухарест, 19–21 березня 1997 року), та Повідомлення П'єра Корню, представлене на семінарі Ради Європи з питань закону про статус суддів (м. Кишинів, 18–19 вересня 1997 року).

гідність їхньої посади, а також підтримувати суспільну довіру до системи правосуддя шляхом зменшення ризиків виникнення конфлікту інтересів. Із цією метою вони повинні утримуватися від додаткової професійної діяльності, яка могла б обмежувати їхню свободу та нести загрозу їхній неупередженості. У цьому контексті КРЄС схвалює положення Європейської хартії про статус суддів, згідно з якими свобода судді щодо здійснення діяльності поза межами судового мандату «не повинна обмежуватися до тих пір, поки така стороння діяльність не стає несумісною з вірою в неупередженість або незалежність судді, або з його готовністю сумлінно та в розумний строк розглядати справи» (пункт 4.2). Європейська хартія також визнає право суддів вступати до професійних організацій та право висловлювати свою точку зору (пункт 1.7) з метою уникнення «надмірної жорсткості негнучкості», яка може призвести до виникнення бар'єрів між суспільством та самими суддями (пункт 4.3). Разом з тим важливо, щоб судді продовжували присвячувати більшу частину свого робочого часу здійсненню своїх суддівських обов'язків, у тому числі супутніх видів діяльності, та щоб вони не мали наміру присвячувати надмірну увагу позасудовим видам діяльності. Звичайно ж, існує підвищений ризик того, що останнім видам діяльності приділятиметься більше уваги за можливості отримання винагороди. Тим не менше, чітка межа між дозволеними та недозволеними видами діяльності повинна бути проведена, виходячи з особливостей країни, і цю функцію має здійснювати орган або особа відповідно до рекомендації, викладеної в пункті 29 вище.

d. Неупередженість та взаємодія суддів із засобами масової інформації

40. Існує загальна тенденція підвищення уваги ЗМІ до судів, особливо в деяких західноєвропейських країнах та у сфері кримінального права. Беручи до уваги ті зв'язки, які можуть виникати між суддями та ЗМІ, існує ризик того, що журналісти зможуть впливати на поведінку суддів. У зв'язку з цим КРЄС у Висновку № 1 (2001) наголосила, що, хоча свобода преси є винятково важливим принципом, судовий процес повинен бути захищеним від неналежного зовнішнього впливу. Відповідно, судді повинні демонструвати обережність у своїх відносинах з пресою та захищати свою незалежність і неупередженість, уникаючи будь-якої можливості використання своїх відносин з журналістами та надання безпідставних коментарів щодо справ, які вони розглядають. Право громадськості на отримання інформації, тим не менш, є основоположним принципом, що випливає зі статті 10 Європейської конвенції з прав людини. Це право передбачає, що суддя повинен відповідати правомірним очікуванням громадян шляхом прийняття чітких умотивованих рішень. Судді повинні також мати свободу для підготовки резюме або комюніке, які б викладали напрям або пояснювали важливість прийнятих рішень для громадськості. Крім того, у країнах, де судді залучені до кримінальних розслідувань, їм бажано узгоджувати необхідність утримуватися від коментарів з приводу справ, які вони розглядають, з правом на отримання інформації. Тільки за

таких умов судді можуть вільно здійснювати свої функції, не побоюючись тиску ЗМІ. КРЄС із зацікавленістю вказала на те, що в деяких країнах існує практика надання судді обов'язку спілкування з пресою, або призначення прес-секретаря для інформування з питань, які цікавлять громадськість.

2) Яким чином повинні формулюватися стандарти поведінки?

41. Судові традиції континентальної Європи дотримуються ідеї кодифікації. У кількох країнах уже прийнято кодекси поведінки в публічному секторі (поліція), у сфері регульованих законодавством професій (адвокати, лікарі) та у приватному секторі (преса). Кодекси етики для суддів також нещодавно були введені у східноєвропейських країнах, за прикладом США.

42. Найдавніший «Кодекс етики» був прийнятий 7 травня 1994 року Асоціацією суддів Італії, професійною організацією в рамках судової системи цієї країни. Назва «кодекс» є неточною, оскільки цей документ складається з 14 статей, які повністю стосуються поведінки суддів (у тому числі голів судів) та прокурорів⁵. Зрозуміло, що Кодекс не містить правил щодо дисциплінарної або кримінальної відповідальності, а є інструментом саморегулювання, створеним самою судовою владою. У статті 1 закріплено загальний принцип: «У соціальному житті суддя повинен поводитися гідно і пристойно та враховувати суспільні інтереси. При виконанні своїх функцій та здійсненні професійної діяльності суддя повинен керуватися такими критеріями, як відсутність особистого інтересу, незалежність та неупередженість».

43. В інших країнах, зокрема Естонії, Литві, Україні, Молдові, Словенії, Чеській Республіці та Словаччині, діють «кодекси суддівської етики» або «принципи поведінки», які прийняті представницькими зборами суддів та які відрізняються від дисциплінарних правил.

44. Кодекси поведінки мають деякі важливі переваги. По-перше, вони допомагають суддям вирішувати питання професійної етики, надаючи суддям автономність у прийнятті ними рішень та гарантуючи їм незалежність від інших органів влади. По-друге, кодекси інформують громадськість про стандарти поведінки, які слід очікувати від суддів. По-третє, ці кодекси є публічним підтвердженням того, що правосуддя здійснюється незалежно та неупереджено.

45. Однак КРЄС вказує на те, що незалежність та неупередженість не можна захистити виключно за допомогою принципів поведінки. Цьому повинні сприяти також численні законодавчі та процесуальні правила. Разом з тим стандарти професійної поведінки відрізняються від законодавчих та дисциплінарних правил. Стандарти професійної поведінки визначають

⁵ Він поширюється на відносини з окремими особами, на обов'язки в рамках відповідної компетенції, використання державних ресурсів, використання професійної інформації, відносини з пресою, участь в об'єднаннях, створення іміджу неупередженості та незалежності, обов'язок поводитися коректно з колегами, посадову поведінку та обов'язки суддів на керівних посадах.

здатність суддівської професії виконувати свої функції згідно з цінностями, які відповідають суспільним очікуванням, але водночас з наданими цій професії владними повноваженнями. Це є стандарти саморегулювання, які підтверджують, що застосування права не є механічною справою, а передбачає справжні дискреційні повноваження та покладає на суддю відповідальність перед собою та перед громадянами.

46. Прийняття кодексів професійної поведінки, однак, викликає низку проблем. Наприклад, може скластися враження, що ці кодекси містять вичерпний перелік правил і що все, що не заборонено ними, є допустимим. Кодекси часто спрощують ситуацію та врешті створюють враження, що стандарти поведінки фіксуються на певний період часу, хоча насправді вони постійно розвиваються. КРЄС вважає, що бажано складати та обговорювати скоріше «переліки стандартів професійної поведінки», але не кодекси.

47. КРЄС відзначає, що слід заохотити кожену країну розробити відповідні переліки, навіть якщо вони не є єдиним способом поширення правил професійної поведінки, оскільки:

- належна початкова професійна підготовка та подальше підвищення кваліфікації повинні бути частиною обговорення та поширення правил професійної поведінки⁶;
- у деяких країнах існують судові інспекції, які на підставі вивчення поведінки суддів можуть також сприяти розвитку розуміння питань етики, а висновки інспекцій можуть оприлюднюватися в річних звітах;
- незалежний орган, який описаний у Європейській хартії про статус суддів, може приймати рішення щодо визначення обов'язків та функцій суддів за умови участі незалежного органу в дисциплінарному провадженні; якщо рішення цього органу оприлюднюватимуться в належній формі, може бути досягнуто ефективніше усвідомлення цінностей, які лежать в основі його рішень;
- можливим є створення груп високого рівня представництва, які відображали б різні інтереси з точки зору здійснення правосуддя, розглядали б питання етики й поширювали б інформацію про рішення, що прийняті ними з цих питань;
- професійні об'єднання повинні діяти як форуми для обговорення питань відповідальності суддів та деонтології; професійні об'єднання повинні забезпечити поширення правил поведінки серед суддів.

⁶ У підсумковому звіті, представленому після першої зустрічі учасників Лісабонської мережі, Даніель Люде підкреслив, що навчання повинно бути пов'язаним із судовою практикою та сприяти обговоренню етичних принципів, на яких ця практика ґрунтується (див. «Навчання суддів та прокурорів з питань, пов'язаних з їхніми професійними обов'язками та етикою». Перша зустріч учасників мережі для обміну інформацією з питань навчання суддів та прокурорів, публікація Ради Європи).

48. КРЄС хотіла б підкреслити, що з метою забезпечення необхідного захисту судової незалежності будь-який перелік стандартів професійної поведінки повинен ґрунтуватися на двох основоположних принципах:

i) по-перше, цей перелік повинен стосуватися базових засад професійної поведінки. Він повинен визнавати, що загалом неможливо скласти повний перелік наперед визначених заборонених видів поведінки; установлені принципи повинні бути інструментом саморегулювання для суддів, тобто визначати загальні правила, які спрямовують їхню діяльність. Також, незважаючи на те, що існують частковий збіг та взаємне доповнення принципів поведінки та дисциплінарних правил, вони повинні діяти незалежно один від одного в тому сенсі, що недотримання суддею одного з таких принципів не означає вчинення ним дисциплінарного проступку або цивільного чи кримінального правопорушення;

ii) по-друге, принципи професійної поведінки повинні формуватися самими суддями. Ці принципи мають бути інструментами саморегулювання, що виникають у рамках судової системи та дають можливість судовій владі бути легітимною, діючи в межах загальноприйнятих стандартів етики. Необхідно організовувати широкі консультації, можливо, під егідою особи або органу, про який ішлося в пункті 29 та який був би також відповідальний за роз'яснення й тлумачення стандартів професійної поведінки.

3) Висновки щодо стандартів поведінки

49. КРЄС дійшла висновку, що:

- i) судді у своїй діяльності повинні керуватися принципами професійної поведінки;
- ii) ці принципи повинні встановлювати керівні напрями діяльності суддів, тим самим надаючи їм можливість долати труднощі, що постають перед ними стосовно суддівських незалежності та неупередженості;
- iii) зазначені принципи повинні формулюватися самими суддями та бути повністю відокремленими від системи дисциплінарної відповідальності;
- iv) у кожній країні бажано створити один або кілька органів чи осіб у межах судової системи з метою надання консультацій суддям, які стикаються з проблемами професійної етики або потребують вирішення питання сумісності статусу судді та їхньої позасудової діяльності.

50. Стосовно правил поведінки кожного судді, КРЄС вважає, що:

- i) кожен окремий суддя повинен робити все можливе для підтримання суддівської незалежності на інституційному та індивідуальному рівнях;
- ii) судді повинні поводитися гідно при виконанні посадових обов'язків та в особистому житті;
- iii) судді завжди повинні бути та сприйматися неупередженими;
- iv) судді повинні виконувати свої обов'язки, не допускаючи проявів фаворитизму або дійсної чи видимої упередженості;

- v) судді повинні приймати рішення з урахуванням усіх особливостей застосування відповідних юридичних норм та не брати до уваги питання, що не стосуються суті справи;
- vi) судді повинні проявляти належну увагу до всіх учасників судового процесу або осіб, інтересів яких цей процес стосується;
- vii) судді повинні виконувати свої обов'язки належним чином, проявляючи рівне ставлення до сторін, уникаючи будь-якої упередженості та дискримінації, підтримуючи рівновагу між сторонами та забезпечуючи чесний розгляд для кожної зі сторін;
- viii) судді повинні бути обачними у відносинах із засобами масової інформації, зберігати свою незалежність та неупередженість, утримуючись від переслідування особистих інтересів у відносинах з пресою та уникаючи безпідставних коментарів щодо справ, які вони розглядають;
- ix) судді повинні забезпечувати високий рівень професійної компетентності;
- x) судді повинні мати високий рівень професійної обізнаності та виконувати свої обов'язки ретельно з метою дотримання вимог прийняття рішень у розумний строк;
- xi) судді повинні присвячувати більшу частину свого робочого часу здійсненню своїх судових функцій та інших пов'язаних з ними видів діяльності;
- xii) судді повинні утримуватися від будь-якої політичної діяльності, що може підірвати їхню незалежність та зашкодити їхній неупередженості.

В. КРИМІНАЛЬНА, ЦИВІЛЬНА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ

4) Які види кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності повинні застосовуватися до суддів?

51. Наділення суддів владними повноваженнями та наявність довіри до судів у суспільстві пов'язані також, як наслідок, з наявністю певних засобів притягнення суддів до відповідальності і навіть звільнення їх з посади в разі таких грубих порушень, які були б для цього підставою. Також ставлення до застосування заходів відповідальності має бути обачним, оскільки існує потреба в дотриманні суддівської незалежності та свободи від неправомірного тиску. У цьому контексті КРЕС виокремлює питання кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності. На практиці найважливішою є потенційно можлива дисциплінарна відповідальність судді.

а. Кримінальна відповідальність

52. Судді, які в процесі своєї діяльності на посаді вчиняють діяння, яке за будь-яких обставин кваліфікується як кримінальне правопорушення (наприклад, отримання хабара), не можуть користуватися імунітетом від притягнення до кримінальної відповідальності. Відповіді на опитування

КРЄС свідчать про те, що в деяких країнах навіть ненавмисні судові помилки можуть розглядатися як злочини. Так, наприклад, судді у Швеції та Австрії (де вони прирівняні до державних службовців) можуть нести покарання (наприклад, штраф) у деяких випадках крайньої недбалості (наприклад, за присудження занадто довгого терміну ув'язнення чи за надзвичайно довгий термін тримання особи під вартою).

53. Тим не менше, хоча в сучасній практиці повністю не виключається притягнення судді до кримінальної відповідальності за ненавмисні судові помилки, КРЄС не вважає, що закріплення такого виду відповідальності є загалом прийнятним, та не підтримує цього. Суддя не повинен діяти постійно в умовах загрози фінансових штрафів, а тим більше позбавлення волі, оскільки існування такої загрози може підсвідомо впливати на винесення ним судового рішення.

54. У деяких європейських країнах ініціювання незадоволеною стороною сутяжницького порушення кримінальної справи проти судді стало звичним. КРЄС вважає, що в країнах, у яких кримінальне розслідування або провадження можуть розпочинатися за заявою приватної особи, повинен існувати механізм для попередження або припинення такого розслідування чи провадження проти судді у зв'язку з виконанням ним своїх уповноважених службових обов'язків, якщо відсутні будь-які підстави вважати, що суддю має бути притягнуто до кримінальної відповідальності.

в. Цивільна відповідальність

55. Міркування, подібні до викладених у пункті 53, стосуються також притягнення суддів до цивільної відповідальності за наслідки винесених ними помилкових рішень або за інші недоліки (наприклад, надмірні строки розгляду справи). За загальним принципом, судді особисто повинні бути повністю звільненими від відповідальності стосовно претензій, які пред'являються їм у зв'язку з добросовісним здійсненням ними своїх функцій. Судові помилки щодо юрисдикції чи процедури судового розгляду, у визначенні чи застосуванні закону або в оцінці свідчень повинні вирішуватися шляхом подання апеляційної скарги; інші суддівські порушення, які неможливо виправити в такий спосіб (у тому числі, наприклад, надмірні строки розгляду справи), повинні вирішуватися, щонайбільше, поданням позову незадоволеної сторони проти держави. Те, що держава за деяких обставин може нести відповідальність згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод з тим, щоб компенсувати завдану стороні процесу шкоду, є іншим питанням, якого цей Висновок безпосередньо не розглядає.

56. Тим не менше, існують європейські країни, у яких судді можуть бути притягнуті до цивільної відповідальності за прийняття рішень із грубим

порушенням права або за інші серйозні недоліки⁷ — зокрема, у справах за участі держави після того, як потерпіла сторона отримала право на компенсацію від держави. Так, наприклад, у Чеській Республіці держава може бути притягнута до відповідальності за шкоду, завдану неправомірним рішенням або неправомірними діями судді, але при цьому має право регресу до судді, якщо по цій справі було встановлено факт проступку судді в кримінальному або дисциплінарному провадженні. В Італії держава може за певних обставин вимагати компенсації від судді, який призвів до настання відповідальності держави шляхом навмисного обману або «грубої недбалості», але в останньому випадку відповідальність судді може бути обмеженою.

57. Європейська хартія про статус суддів розглядає можливість регресного провадження подібного роду в пункті 5.2 — за умови, що попередня згода була отримана від незалежного органу з суттєвим представництвом суддів, наприклад такого, про який ішлося в пункті 43 Висновку КРЄС № 1 (2001). Коментар до Хартії в пункті 5.2 підкреслює необхідність обмежити цивільну відповідальність суддів до (а) відшкодування збитків державі за (b) «грубу та непробачну недбалість» шляхом (c) правової процедури, (d) яка вимагає отримання попередньої згоди такого незалежного органу. КРЄС схвалює всі ці положення та зазначає додатково, що застосування таких понять, як груба або непробачна недбалість є часто дуже складним. Якби існувала будь-яка потенційна можливість регресного позову з боку держави, суддя був би змушений сильно перейматися цим на етапі, коли подано позов проти держави. КРЄС дійшла висновку, що неприйнятною є можливість притягнення судді до особистої відповідальності за здійснення своїх уповноважених обов'язків, навіть шляхом відшкодування державі, окрім випадків умисного правопорушення.

с. Дисциплінарна відповідальність

58. Усі правові системи потребують створення певної системи дисциплінарної відповідальності, хоча з огляду на відповіді опитування різних держав-членів, ця потреба є більш гострою в одних країнах та менш нагальною в інших. Існує ґрунтовна відмінність між країнами загального права, у яких суддівський корпус є меншим та призначається з лав досвідчених юристів-практиків, і країнами континентальної системи з більшим суддівським корпусом, який складається з кар'єрних та переважно молодших суддів.

59. Виникають такі питання:

- i) за яку поведінку суддя має притягатися до дисциплінарної відповідальності?
- ii) хто та яким чином повинен ініціювати дисциплінарне провадження?

⁷ Лише те, що держава несе відповідальність за надмірні строкі розгляду справи, не означає, звичайно, що винним є певний суддя. КРЄС відсилає до пункту 27 вище.

iii) хто та яким чином визначає процедуру?

iv) які санкції повинні застосовуватися в разі неналежної поведінки, встановленої в рамках дисциплінарного провадження?

60. Щодо запитання (i) перше положення, яке визначає КРЄС (повторюючи по суті думку, висловлену раніше в цьому Висновку), полягає в тому, що некоректною є кореляція випадків порушення належних професійних стандартів з неналежною поведінкою, що потенційно може призвести до дисциплінарних санкцій. Професійні стандарти, які розглядались у першій частині цього Висновку, є найкращим прикладом поведінки, до якого всі судді повинні прагнути та який вони повинні розвивати. Порівняння цих стандартів з неналежною поведінкою, яка веде до дисциплінарного провадження, перешкоджатиме майбутньому розвитку таких стандартів та призведе до неправильного розуміння їхньої мети. Щоб виправдати дисциплінарне провадження, порушення має бути серйозним та кричущим; тобто підставою для розслідування не може бути просте недотримання професійних стандартів, викладених у правилах поведінки, таких як ті, про які йшлося в першій частині цього Висновку⁸.

61. Це не означає, що порушення професійних стандартів, визначених у цьому Висновку, не заслуговує належної оцінки, особливо якщо судді інкримінується порушення правил поведінки, достатнє для обґрунтування дисциплінарних санкцій. Деякі з відповідей на опитування КРЄС прямо підтверджують цю тезу: наприклад, у Литві передбачено, що професійні стандарти мають «певну вагу» під час дисциплінарного розгляду, а в Естонії вони становлять собою засоби, які «допомагають судді проводити розгляд дисциплінарної справи, прояснюючи положення закону про суддів». Порушення професійних стандартів також бралися до уваги під час дисциплінарного провадження в Молдові. (З другого боку, відповіді України та Словаччини заперечують існування будь-якого зв'язку між цими двома поняттями.)

62. Деякі країни, намагаючись регулювати або реалізувати професійні стандарти, створили окремі системи. У Словенії недотримання таких стандартів може призвести до відповідальності перед «судом честі», що існує в рамках Асоціації суддів, але не перед дисциплінарним органом суддів. У Чеській Республіці в разі серйозного порушення правил професійної поведінки суддю може бути виключено з Асоціації суддів, яка ці правила розробила.

⁸ Саме з цих причин робоча група КРЄС під час та після зустрічі з Комісаром ООН з прав людини 18 червня 2002 року визначила своє ставлення, яке загалом є позитивним, до Бангалорських принципів у їх сучасній редакції тим, що не погодилася з прямим зв'язком, який ці Принципи встановлюють між визначеними ними принципами поведінки та предметом скарг і дисциплінарного провадження (див. пункт 2 (iii) Додатка V, документ ССЈЕ-ГТ (2002) 7); див. коментарі ССЈЕ-ГТ № 1 (2002) щодо Бангалорського проекту).

63. Друге положення, яке визначає КРЄС з питання (і), полягає в тому, що законодавче визначення поведінки, яке може призвести до дисциплінарного розгляду — це завдання кожної держави. КРЄС вказує, що в деяких країнах були спроби детально описати всі види поведінки, які можуть стати підставою для дисциплінарного провадження та застосування певної форми санкцій. Так, наприклад, закон Туреччини про суддів та прокурорів визначає градацію порушень (у тому числі, наприклад, прогул без поважної причини впродовж різних строків) та відповідну їм градацію санкцій — від попередження, догани, наслідків для службового просування до переведення на іншу посаду та звільнення. Подібним чином прийнятий у 2002 році закон Словенії прагне реалізувати загальний принцип *nulla poena sine lege* шляхом визначення 27 категорій дисциплінарних порушень. Однак помітним під час таких спроб є те, що зрештою всі вони вдаються до узагальнених формулювань, які призводять до подальшої необхідності оцінки та визначення ступеня порушення. КРЄС не вважає необхідним (або в силу принципу *nulla poena sine lege*, або на будь-якій іншій підставі) чи навіть можливим намагатися точно чи детально визначити на європейському рівні природу всіх видів порушень належної поведінки, що можуть призводити до дисциплінарного провадження та застосування санкцій. Сутність дисциплінарного розгляду полягає в притягненні до відповідальності за поведінку, що у своїй основі суперечить тій, яка очікується від представника професії, котрому було пред'явлено обвинувачення щодо недотримання певних правил.

64. На перший погляд здається, що Принцип VI.2 Рекомендації № (94) 12 передбачає чіткі підстави для дисциплінарного провадження, які повинні завжди «бути визначені» заздалегідь «чіткими формулюваннями закону». КРЄС повністю приймає те, що для відкриття будь-якого дисциплінарного провадження повинні існувати чіткі підстави. Однак, як уже було зазначено, КРЄС не вважає необхідним або навіть можливим намагатися на європейському рівні визначити всі такі потенційні підстави заздалегідь у інший спосіб, крім як у вигляді загальних формулювань, що наразі прийняті в більшості європейських країн. Таким чином, у цьому відношенні КРЄС дійшла висновку, що мета, яка викладена в пункті 60 (с) Висновку КРЄС № 1 (2001), не може бути реалізована на європейському рівні.

65. Водночас видається доцільним подальше визначення окремими державами-членами в законах чітких підстав для відкриття дисциплінарного провадження, як це передбачено в Рекомендації № (94) 12. Нині підстави для дисциплінарного провадження визначаються положеннями надто загального характеру.

66. КРЄС далі розглядає питання (ii): хто та яким чином повинен ініціювати дисциплінарне провадження? Дисциплінарне провадження в деяких країнах ініціюється Міністерством юстиції, в інших — ініціюється або погоджується з певними суддями, радами суддів чи прокурорів, такими як Перший голова Апеляційного суду Франції або Генеральний прокурор

Італії. В Англії ініціатором є Лорд-канцлер, проте він погоджується ініціювати дисциплінарне провадження лише за згодою Лорда-головного судді.

67. Важливим є питання, які заходи можуть вжити особи, які вважають, що вони постраждали в результаті професійної помилки судді. Ці особи повинні мати право подати свою скаргу особі чи до органу, що є відповідальними за ініціювання дисциплінарного провадження. Проте вони не можуть мати права самостійно ініціювати або наполягати на відкритті дисциплінарного провадження. Повинен існувати фільтр, бо інакше судді часто ставатимуть об'єктом дисциплінарного розгляду, ініційованого незадоволеною стороною процесу.

68. КРЄС вважає, що процедури, які призводять до відкриття дисциплінарного провадження, потребують більшої формалізації. КРЄС пропонує, щоб країни передбачили створення спеціального органу або призначили осіб, які відповідали б за отримання скарг, пояснень відповідного судді та прийняття рішення про наявність достатніх підстав для відкриття дисциплінарного провадження проти судді; в останньому випадку відповідна справа передається до дисциплінарного органу.

69. Наступним запитанням (iii) є: хто та яким чином визначає процедуру дисциплінарного провадження? Окремий розділ Основних принципів ООН присвячений питанням дисципліни, тимчасового відсторонення від обов'язків та звільнення судді. Стаття 17 визнає право судді «на справедливий розгляд». Відповідно до статті 19 «усі дисциплінарні ... провадження повинні відбуватися згідно з визначеними стандартами судового процесу». Також стаття 20 установлює принцип, згідно з яким винесення рішень у справах з питань дисципліни, тимчасового відсторонення від обов'язків та звільнення повинні підлягати можливості незалежного розгляду оскарження. На європейському рівні керівним є Принцип VI Рекомендації № (94) 12, який передбачає, що питання вжиття дисциплінарних заходів мають вирішуватися спеціальним уповноваженим органом, завданням якого є застосування будь-яких дисциплінарних санкцій та заходів, якщо це не є справою судів, і рішення якого контролюються вищим судовим органом або який сам є вищим судовим органом. У зв'язку з цим суддя повинен мати права, не менші за ті, що гарантовані пунктом 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Додатково КРЄС наголошує в цьому контексті, що дисциплінарні заходи включають будь-які заходи, які впливають на статус чи кар'єру судді негативно — зокрема, переведення до іншого суду, позбавлення права службового просування або виплат.

70. Відповіді на опитування КРЄС свідчать про те, що в деяких країнах дисциплінарні питання розглядаються в судах, які спеціалізуються на таких справах: наприклад, Дисциплінарний комітет Верховного Суду (Естонія, Словенія — де представлено всі рівні судів). В Україні діє комітет, до якого входять судді того ж рівня юрисдикції, що й суддя, якого стосується дисциплінарний розгляд. У Словаччині зараз існує два рівні такого комітету:

перший складається з трьох суддів, а другий — з п'яти суддів Верховного Суду. У Литві існує комітет суддів різних рівнів судів загальної юрисдикції та адміністративних судів. У деяких країнах рішення виносяться Судовою радою, яка засідає в якості дисциплінарного суду (Молдова, Франція, Португалія)⁹.

71. КРЄС уже висловила точку зору, що дисциплінарне провадження проти будь-якого судді повинно відбуватися лише в рамках незалежного органу (або «трибуналу»), який діє за процедурою, що повною мірою гарантує право захисту — див. пункт 60 (b) Висновку КРЄС № 1 (2001) «Про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів». КРЄС також вважає, що орган, який відповідає за призначення подібного трибуналу, може та повинен бути незалежним органом (має суттєве представництво суддів, котрі обираються демократичним шляхом іншими суддями), що зазвичай відповідає за призначення суддів, як зазначалося КРЄС у пункті 46 Висновку № 1. Це жодним чином не усуває можливості включення до складу дисциплінарного трибуналу інших осіб, які не є суддями (запобігаючи таким чином ризику корпоративізму), але завжди за умови, що ці особи не є членами законодавчого або виконавчого органу.

72. У деяких країнах первинним дисциплінарним органом є вища судова установа (Верховний Суд). КРЄС вважає, що організація дисциплінарного розгляду в кожній країні повинна бути такою, щоб дозволяти подання апеляції на рішення первинного дисциплінарного органу (відомства або суду) до суду.

73. Останнім запитанням (iv) є: які санкції повинні застосовуватися в разі неналежної поведінки, встановленої в рамках дисциплінарного провадження? Відповіді на опитування вказують на значні розбіжності, що, без сумніву, відображає різноманітні правові системи та вимоги. У правових системах загального права з невеликим однорідним суддівським корпусом, що складається зі старших та досвідчених юристів-практиків, єдиною формальною санкцією, яку можна застосовувати (але насправді лише як малоймовірний можливий надзвичайний випадок), є звільнення. Проте неформальні попередження або обговорення теж можуть бути ефективними. В інших країнах, де суддівський корпус є більшим та в деяких випадках менш досвідченим, вважається доцільним установлювати градацію формально визначених санкцій, інколи навіть із можливістю застосування фінансових штрафів.

⁹ В Англії Лорд-канцлер має повноваження ініціювати та вирішувати дисциплінарні справи. За досягнутою згодою дисциплінарне провадження розпочинається тільки за погодженням з Лордом-головним суддею, а потім (якщо суддя, якого це стосується, не заперечує) іншим суддею відповідного статусу, призначеного Лордом-головним суддею для розслідування фактів, звітування та надання рекомендацій. За згодою Лорда-головного судді Лорд-канцлер може або передати справу до Парламенту (якщо йдеться про суддю вищого рівня), або звільнити суддю нижчого рівня, або вжити чи дати дозвіл на вжиття іншого дисциплінарного засобу впливу.

74. Європейська хартія про статус суддів (стаття 5.1) передбачає, що «шкала санкцій, яка може застосовуватися до суддів, визначається в законі та повинна відповідати принципу пропорційності». Деякі приклади можливих санкцій містяться в Рекомендації № (94) 12 (Принцип VI (1)). КРЄС погоджується з необхідністю для кожної юрисдикції визначити санкції, які дозволені в межах її дисциплінарної системи, і з тим, щоб такі санкції були пропорційними за принципом та способом застосування. Проте КРЄС не вважає, що будь-який вичерпний перелік може або повинен визначатися на європейському рівні.

5) Висновки стосовно відповідальності суддів

75. Щодо кримінальної відповідальності КРЄС вважає, що:

- i) судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності на загальних підставах за злочини, вчинені поза межами виконання обов'язків судді;
- ii) судді не повинні нести кримінальну відповідальність у разі ненавмисних помилок під час здійснення ними своїх обов'язків.

76. Щодо цивільної відповідальності КРЄС вважає, що, беручи до уваги принцип незалежності:

- i) засобом захисту від судових помилок (стосовно питань юрисдикції, суті справи або процедури розгляду) повинна бути належна система апеляційного оскарження рішень (як з дозволу суду, так і без дозволу);
- ii) будь-яка компенсація за інші недоліки в процесі здійснення правосуддя (у тому числі, наприклад, порушення строків розгляду справи) може вимагатися тільки від держави;
- iii) недоцільним є притягнення судді до будь-якої особистої відповідальності за здійснення ним уповноважених професійних обов'язків, навіть шляхом відшкодування збитків державі, крім випадків навмисного порушення.

77. Щодо дисциплінарної відповідальності КРЄС вважає, що:

- i) у кожній країні закон або основоположна хартія, які застосовуються до суддів, повинні визначати в якнайточнішому формулюванні ті порушення, які можуть призвести до застосування дисциплінарних санкцій, а також відповідних дисциплінарних процедур;
- ii) стосовно відкриття дисциплінарного провадження країни повинні передбачити створення спеціального органу або призначити осіб, які відповідатимуть за отримання скарг, отримання пояснень відповідного судді та на цих підставах прийматимуть рішення щодо наявності достатніх підстав для відкриття провадження проти судді;
- iii) будь-яке дисциплінарне провадження повинно розглядатися незалежним органом або трибуналом, що здійснює провадження, повністю гарантуючи право на захист;

- iv) якщо такий орган сам не є судом, то його члени повинні призначатися незалежним органом (із суттєвим представництвом суддів, обраних демократичним шляхом іншими суддями), про який ідеться в пункті 46 Висновку КРЄС № 1 (2001);
- v) дисциплінарний розгляд справи в кожній країні повинен передбачати можливість подання апеляції на рішення первинного дисциплінарного органу (відомства або суду) до суду;
- vi) санкції, що може застосовувати подібний орган у випадку неналежної поведінки, яка є доведеною, повинні визначатися якомога точніше в законі про статус суддів та застосовуватися за принципом пропорційності.

Додаток

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ВІДПОВІДЕЙ НА ОПИТУВАННЯ ЩОДО ПОВЕДІНКИ, ЕТИКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІВ

	За якими зобов'язаннями відповідають судді?				
	Джерело правового регулювання	Дата прийняття	За законом	За посадою	Особисті якості
АНДОРРА	Спеціальний закон про здійснення правосуддя	1993		Професійна таємниця	Зобов'язання діяти стримано
АЗЕРБАЙДЖАН			Дотримання закону	Чесність, об'єктивність, непідкупність	
БЕЛЬГІЯ	Судовий кодекс	1967 рік; Закон 1999 року був спрямований на реформування системи, проте постанову про виконання так і не було прийнято, тому наразі Парламент намагається скасувати Закон	Обов'язок приймати судові рішення і недопущення відмови у здійсненні правосуддя	Обов'язок згідно з Конституцією викладати підстави прийняття рішень, розглядати справи упродовж визначених строків	

КІПР	Закон про суди правосуддя		Присяга на вірність Республіці та Конституції	Суддівська присяга здійснювати свої обов'язки без фаворитизму, заборона чинити тиск на суддів, неприпустимо піддаватися емоціям	
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	Новий Закон про суди та суддів	Набув чинності 1 квітня 2002 року	Обов'язок тлумачити закон найкращим чином, згідно зі своїми знаннями та переконаннями	Неупередженість, розумний строк розгляду, дотримання закону під час здійснення обов'язків, обов'язок утримуватись від дій, які можуть компрометувати гідність судової системи та довіра яку вона повинна викликати	Не має права на участь у страйках, публічних демонстраціях, які є упередженими по відношенню до обов'язків судді, не має права бути членом політичної партії
ЕСТОНІЯ	Закон про статус суддів	Обговорення проекту нового закону в 2002 році			
ФІНЛЯНДІЯ	Конституція, присяга, Процесуальний кодекс, Закон про державних службовців		Підкорятися нормам закону	Неупередженість, ефективність, розумний строк розгляду справ, конфіденційність обговорення	Поведінка відповідно до посади
ФРАНЦІЯ			Від суддів вимагається виносити рішення навіть у випадках, коли закон не передбачає варіанта вирішення справи, щоб не допустити відмови у здійсненні правосуддя	Не порушувати принцип конфіденційності обговорення, обов'язок стриманості, відсутність права на страйк	Утримуватися від участі у будь-яких політичних дискусіях, вираження неприязні до органів влади Республіки

НІМЕЧЧИНА	Закон про судоустрій Німеччини			Принцип стриманості при вираженні поглядів, збереження конфіденційності обговорень, у процесі роботи не підривати довіру до незалежності судової системи	... діяти так само поза офісом
ІСЛАНДІЯ	Конституція та Закон про судову систему	1998		Здійснювати свої обов'язки з повною незалежністю, упродовж розумного строку	Підтримувати на належному рівні свої фахові знання та приділяти належну увагу позасудовій діяльності
ІРЛАНДІЯ	Присяга, передбачена Конституцією	1937	Додержуватися Конституції та законів	Здійснювати свої обов'язки судді віддано та застосовуючи свої здібності, без страху чи власної користі	
ІТАЛІЯ	Закон про дисципліну суддів	1946			
ЯПОНІЯ	Конституція, Закон про організацію судової системи	1947 рік (Конституція і закон)	Додержання Конституції та закону	Незалежність, неупередженість та справедливість	Вимоги щодо відданості своїм обов'язкам та конфіденційності; обов'язок утримуватися від поведінки, яка викликає сумнів стосовно чесності судді
ЛІХТЕНШТЕЙН	Конституція, Закон про організацію судової системи	1921 та 1922 роки, зараз розглядається законопроект про судову систему	Загальні обов'язки службовців, Закон про державних службовців 1938 року		

ЛИТВА	Закон про судову систему	2002	Дотримання Конституції та закону	Виконувати вимоги суддівської етики, неупередженості; розглядати справи впродовж розумного строку; обов'язок брати самовідвід у разі необхідності; повідомляти, якщо в суді, де суддя працює, розглядається справа за участі членів його сім'ї	
ЛЮКСЕМБУРГ	Закон, що визначає обов'язки суддів, відсутній				
МАЛЬТА	Перша присяга відданості перед Президентом, що передбачено Конституцією, друга присяга згідно з Кодексом про організацію судів та процес		Здійснювати правосуддя відповідно до закону та мальтійських звичаїв, в ім'я Бога та Мальтійської Республіки	Діяти чесно та справедливо, не спілкуватися зі сторонами розгляду справи та не давати їм поради іншим чином, крім публічного, у суді або з дозволу голови суду; мотивувати прийняття своїх рішень та пояснювати причини занадто тривалого строку розгляду справи	
МОЛДОВА	Закон про статус суддів		Суворе додержання вимог закону в інтересах правосуддя, захист індивідуальних свобод	Захищати честь та гідність громадян, підтримувати високу культуру судової системи, бути неупередженим та людяним, не дискредитувати систему правосуддя, не компрометувати чесність або гідність судової системи, не давати привід виникненню сумніву в неупередженості	
НІДЕРЛАНДИ	Стаття 29 Закону про організацію судової влади	1827	Судді повинні бути відданими Королю, дотримуватися та підкорятися Конституції	Виконувати свої функції безсторонньо, чесно та добросовісно	

НОРВЕГІЯ	Конституція, присяга на вірність та відданість Конституції та Королю, Закон про судові органи			Письмове підтвердження зобов'язання щодо добросовісного здійснення своїх обов'язків	
ПОЛЬЩА	Конституція, закони, кодекси та процесуальні правила — присяга перед Президентом, внутрішні правила судів	Закони 1984, 1995 та 1997 років зі змінами від жовтня 2001 року	Відданість народу, захист закону	Ретельно виконувати посадові обов'язки, додержуватися присяги, проявляти відданість, неупередженість та чесність у здійсненні правосуддя, конфіденційність обговорень	Обов'язок декларувати активи та ресурси, уникати будь-яких конфліктів інтересів
ПОРТУГАЛІЯ	Статус суддів			Загальні обов'язки для всіх публічних службовців,	Повинен проживати у населеному
				обов'язок стриманості, обов'язок носити мантію	пункті розташування судової установи; судді, які працюють у суді нижчої інстанції, повинні бути присутні за місцем проживання, крім вихідних або святкових днів; інші судді не повинні бути відсутніми протягом більш ніж 3 днів або більш ніж 10 послідовних днів на рік, за умови повідомлення про це Управління судів; заборонена політична діяльність

РУМУНІЯ	Стаття 24 Конституції, статті 82–87 Закону про організацію судів № 92/92	1991 1992	Присяга на вірність Конституції та закону	Не повинен робити нічого, що могло б компрометувати гідність професії	Не повинен робити нічого, що могло б компрометувати його особисту гідність
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	Закон про суддів та народних засідателів	2000		Неупередженість; розумний строк розгляду справи; відданість виконанню суддівських обов'язків; не повинен робити нічого, що могло б компрометувати гідність судової системи та довіру, яку вона повинна викликати; не повинен приймати подарунки, піддаватися впливу зв'язків з іншими особами, включаючи ЗМІ	Вік не менше 30 років, повна вища юридична освіта, здатність виконувати обов'язки судді, зокрема бути здоровим та чесним, постійно проживати у Словаччині; проходження процедури відбору
СЛОВЕНІЯ	Закон про суддівську службу	1994, 1996 та 1998		Обов'язок поводитися у професійному житті таким чином, щоб не виникало сумнівів щодо неупередженості, незалежності або репутації судової системи	Під час здійснення власних свобод і прав суддя повинен завжди враховувати свій обов'язок захищати незалежність та неупередженість правосуддя і не повинен підривати репутацію суддів

ШВЕЦІЯ	Конституція, процесуальні кодекси (присяга), Закон про публічну службу		Обов'язок дотримуватися закону, не маніпулювати ним	Чесний та добросовісний суддя має бути неупередженим; здійснювати правосуддя сумлінно, застосовуючи свої найкращі здібності, не корумпованим, не користуватися вигодами для себе або своєї сім'ї чи друзів, не звинувачувати невинуватих, зберігати конфіденційність обговорення	
ШВЕЙЦАРІЯ					
ТУРЕЧЧИНА	Конституція Республіки Туреччина, Закон про суддів та державних обвинувачів	Обидва 1982 року	Вірність Конституції, закону та переконанням за умови їхньої відповідності законові	Обов'язок захищати незалежність, навіть за наявності зв'язку з Міністерством під час виконання адміністративних обов'язків	Офіційно таких функцій не існує, якщо це не передбачено законом
УКРАЇНА	Закон про статус суддів		Вірність закону та Конституції, об'єктивність, обов'язок повною мірою та сумлінно розглядати справи	Обов'язок додержуватися правил дисципліни та організації роботи суду; професійна таємниця	
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Загальне право		Присяга на вірність та відданість Короні з одночасним дотриманням закону	Обов'язок застосовувати право незалежно та неупереджено	

	Чи є кодекс поведінки судді?				
	Чи існує кодекс і який орган його розробив?	Орган, що прийняв	Дата прийняття	Обов'язки	Санкції
АНДОРРА	НІ				
АЗЕРБАЙДЖАН	ТАК, підготовлено та прийнято усіма суддями й Судовою радою			Такі самі, як і в законах	Дисциплінарне провадження

БЕЛЬГІЯ	НІ				
КІПР	НІ, проте існують стандарти щодо добору з метою забезпечення високих моральних якостей майбутнього судді, який проявив себе в юридичній практиці				
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	ТАК і НІ, сім коротких принципів були розроблені Асоціацією суддів (організація, яка представляє 50 % суддів) та можуть бути прийняті як кодекс	Схвалено представницьким зборами суддів	2000	Сім принципів, які визначають обов'язки та поведінку судді в його професійному житті	Немає випадків
ЕСТОНІЯ	ТАК, Асоціація суддів Естонії	Повноваження приймати делегується Парламентом через Закон про суддів Конференції суддів	1994	35 основних правил щодо професійної поведінки (добросовісність та старанність у роботі, професійні відносини, незалежність і неупередженість) та обмеження персональних свобод (позасудова діяльність, особисті відносини)	Немає власне санкцій, але можуть допомагати при розгляді дисциплінарної справи, оскільки служать поясненням до положень Закону про суддів
ФІНЛЯНДІЯ	НІ				
ФРАНЦІЯ	НІ				
НІМЕЧЧИНА	НІ				
ІСЛАНДІЯ	НІ, проте існують деякі неписані правила				

ІРЛАНДІЯ	<p>Ні, проте у Звіті щодо етики та професійної поведінки суддів 1999 року рекомендовано, щоб Комітет з питань етики та професійної поведінки суддів розробив кодекс, який буде надаватися усім новим судьям під час зайняття ними своїх посад. Такий комітет поки що не створений. У закон вносяться зміни</p>				
----------	--	--	--	--	--

ІТАЛІЯ	ТАК, Національна асоціація суддів	Національн а асоціація суддів, повноваже ння надано урядом та Парламент ом	1994	Гідність та коректність в особистому житті, відчуття громадського обов'язку, здійснення суддівських обов'язків без особистої користі, незалежність, неупередженість, уважність до відносин із громадянами, професійна свідомість, підвищення кваліфікації, процедури застосування адміністративних ресурсів, професійна таємниця, належна поведінка у відносинах зі ЗМІ, уникнення конфліктів політичних та фінансових інтересів, готовність до перевірки своєї неупередженості, відносини з колегами та персоналом судів	Це, насамперед, є засобом саморегулювання. Санкції можуть застосовуватися у випадку, якщо порушення передбачене дисциплінарними положеннями та загальним законом
ЯПОНІЯ	ТАК, положення містяться у деяких законах, хоча немає окремого кодексу поведінки				
ЛІХТЕНШТЕЙН	НІ				
ЛИТВА	ТАК, Національна асоціація суддів	Національн ий з'їзд усіх суддів	1998	Незалежність, поведінка та обов'язки судді, а також обов'язки поза судом тощо	Немає, проте існують повноваження дисциплінарного розгляду

ЛЮКСЕМБУРГ	НІ, комітет, який працював над цим питанням, дійшов висновку, що бажано зберегти загальні неписані правила				
МАЛЬТА	ТАК, розроблено органами судової влади	Підтримано всіма суддями (крім одного судді). Затверджено Комісією з адміністрування судів з деякими поправками	2000	28 пунктів, які відображають згоду щодо належної поведінки, підтверджуючи цінності, яким присягають судді; збереження іміджу правосуддя тими, хто його представляє, під загрозою дієвих санкцій	Сам «кодекс» не доповнюється переліком санкцій
МОЛДОВА	ТАК, Конференція суддів	Конференція суддів	2000	Конфіденційність, коректність, пунктуальність, стриманість, обов'язок бути розсудливим, ввічливим, офіційним, спокійним, терплячим, вміти вислухати, карати тих, хто демонструє зневагу до суду; заборонено обговорювати деталі справи зі сторонами поза судовими процедурами;	Так, дисциплінарні
				обов'язок поважати права людини, відсутність	
НІДЕРЛАНДИ	НІ				

НОРВЕГІЯ	Кодексу не існує, попри спробу в 1999 році Судової правової комісії Норвегії, проект наразі на розгляді в Парламенті				
ПОЛЬЩА	Ні, проте Національна рада суддів уповноважена розробити такий кодекс і з липня 2001 року працює над узагальненням принципів суддівської етики				
ПОРТУГАЛІЯ	Ні				
РУМУНІЯ	Ні, проте існують деякі загальні положення в Законі про організацію судів	Парламент Румунії	1992	Обов'язок утримуватися від будь-яких рішень чи вчинків, що можуть скомпрометувати гідність судді під час виконання функцій та в суспільному житті. Суддям заборонено належати до політичних партій або брати участь у громадській діяльності, яка має політичний характер. Посада судді є несумісною з будь-якою іншою публічною посадою чи приватною діяльністю, крім академічної	Кримінальне та дисциплінарне провадження

				участь в управлінні торговими, акціонерними чи іншими компаніями особисто або через посередників. Їм також забороняється брати участь в роботі адміністративних органів таких компаній. Інші обов'язки суддів є необхідною умовою їх призначення на посаду судді, наприклад, добра репутація або такі якості судді:	
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	ТАК	Голова Судової ради та Міністр	2001	Приватне життя, професійне життя та професійні	Немає, тільки Закон про суддів
СЛОВЕНІЯ	ТАК (щойно новим Кодексом замінено попередній Кодекс професійної відповідальності 1972 року), цей Кодекс розроблено групою суддів із Асоціації	Асоціацією суддів	2001	Дев'ять принципів: незалежність, неупередженість та нейтральність, професійність, старанність, сумісність посад/несумісність посад, дискреція, професійні відносини, репутація	Немає, але існує Суд честі, який може розглядати порушення, проте, без застосування штрафних санкцій
ШВЕЦІЯ	Немає спеціально-го кодексу, але існує історична модель, яка застосовується для регулювання поведінки суддів, а саме Загальний зведений кодекс законів (1734 року), до якого входить старий кодекс,	Олаус Петрі у 16 столітті; Асоціація суддів нещодавно працювала над проектом кодексу, який не було завершено з огляду на численні критичні зауваження	1540		Іншим чином. Закон уповноважує Омбудсмена та Канцлера юстиції публічно критикувати суддю за його поведінку
	що не є обов'язковим				

ШВЕЙЦАРІЯ	Практично не існує письмових правил на федеральному рівні і переважно на				
ТУРЕЧЧИНА	Закон про суддів та державних обвинувачів і правила поведінки	Парламент, Вища рада суддів та державних обвинувачів	1982	Те саме, що й у положеннях законів	Дисциплінарний розгляд
УКРАЇНА	ТАК, прийнято З'їздом суддів у 1999 році з урахуванням, зокрема, досвіду Канади, США та Росії, а також з урахуванням поправок і пропозицій українських суддів	Рада суддів	2002	Відданість закону, неупередженість, відповідність очікуванням, справедливість та рівність, відвертість, поведінка відповідно до присяги	Немає, згідно з побажанням З'їзду суддів
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Ні, проте існують певні неофіційні правила, яким деякі інституції (Управління судових досліджень, Міністр юстиції Шотландії та академічні кола Північної Ірландії) хотіли б надати офіційного статусу (без перетворення в обов'язки) передбачені законом)	Встановлені Лордом-канцлером за погодженням з Лордом-головним суддею			Перед призна-ченням суддів інформують про те, якою повинна бути їхня поведінка

РУМУНІЯ	Ні, проте існують деякі загальні положення в Законі про організацію судів	Парламент Румунії	1992	<p>Обов'язок утримуватися від будь-яких рішень чи вчинків, що можуть скомпрометувати гідність судді під час виконання функцій та в суспільному житті. Суддям заборонено належати до політичних партій або брати участь у громадській діяльності, яка має політичний характер. Посада судді є несумісною з будь-якою іншою публічною посадою чи приватною діяльністю, крім академічної професійної діяльності. Суддям заборонено займатися торговою діяльністю, брати участь в управлінні торговими, акціонерними чи іншими компаніями особисто або через посередників. Їм також забороняється брати участь в роботі адміністративних органів таких компаній. Інші обов'язки суддів є необхідною умовою їх призначення на посаду судді, наприклад, добра репутація або такі якості судді: незалежність, безсторонність, додержання конфіденційності обговорень</p>	Кримінальне та дисциплінарне провадження
---------	---	-------------------	------	---	--

СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	ТАК	Голова Судової ради та Міністр юстиції	2001	Приватне життя, професійне життя та професійні обов'язки	Немає, тільки Закон про суддів
СЛОВЕНІЯ	ТАК (щойно новим Кодексом замінено попередній Кодекс професійної відповідальності 1972 року), цей Кодекс розроблено групою суддів із Асоціації суддів	Асоціацією суддів	2001	Дев'ять принципів: незалежність, неупередженість та нейтральність, професійність, старанність, сумісність посад/несумісність посад, дискреція, професійні відносини репутація	Немає, але існує Суд честі, який може розглядати порушення, проте, без застосування штрафних санкцій
ШВЕЦІЯ	Немає спеціально-го кодексу, але існує історична модель, яка застосовується для регулювання поведінки суддів, а саме Загальний зведений кодекс законів (1734 року), до якого входить старий кодекс, що не є обов'язковим для суддів	Олаус Петрі (Olaus Petri) у 16 столітті; Асоціація суддів нещодавно працювала над проектом кодексу, який не було завершено з огляду на численні критичні зауваження	1540		Іншим чином. Закон уповноважує Омбудсмена та Канцлера юстиції публічно критикувати суддю за його поведінку
ШВЕЙЦАРІЯ	Практично не існує письмових правил на федеральному рівні і переважно на місцевому рівні				
ТУРЕЧЧИНА	Закон про суддів та державних обвинувачів і правила поведінки	Парламент, Вища рада суддів та державних обвинувачів	1982	Те саме, що й у положеннях законів	Дисциплінарний розгляд

УКРАЇНА	ТАК, прийнято З'їздом суддів у 1999 році з урахуванням, зокрема, досвіду Канади, США та Росії, а також з урахуванням поправок і пропозицій українських суддів	Рада суддів	2002	Відданість закону, неупередженість, відповідність очікуванням, справедливість та рівність, відвертість, поведінка відповідно до присяги	Немає, згідно з побажанням З'їзду суддів
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Ні, проте існують деякі неофіційні правила, яким деякі інституції (Управління судових досліджень, Міністр юстиції Шотландії та академічні кола Північної Ірландії) хотіли б надати офіційного статусу (без перетворення в обов'язки) передбачені законом)	Встановлені Лордом-канцлером за погодженням з Лордом-головним суддею			Перед призна-ченням суддів інформують про те, якою повинна бути їхня поведінка

	Несумісна діяльність		
	Джерело правового регулюванн	Вид несумісної діяльності	Винятки
АНДОРРА	Спеціальни й закон про правосуддя	Будь-яка інша публічна посада; комерційна діяльність, промислова або професійна діяльність; робота	

АЗЕРБАЙДЖАН	«Це питання є незрозумілим для нас»		
БЕЛЬГІЯ		Суддя не може одночасно обіймати посаду державного обвинувача, обраного представника, баристера, судового виконавця, соліситора, військового, священнослужителя або будь-яку оплачувану політичну чи адміністративну посаду	
КІПР		Будь-яка інша посада або професія	Лекції та наукові роботи з права
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА		Політичні посади (наприклад, Президента Республіки або члена Парламенту), робота в урядовому підрозділі або підприємницька діяльність. Наукова робота, викладацька, літературна та мистецька діяльність дозволяються, як і робота політичного радника, у разі якщо вони не підривають гідність судової влади та довіру, яку вона повинна викликати	
ЕСТОНІЯ		Політична посада чи діяльність, жодна інша посада, крім викладацької або дослідницької; суддя не може бути членом правління публічних або приватних компаній	
ФІНЛЯНДІЯ	Закон про державних службовців	Посада в публічній установі, будь-яка оплачувана громадська, комерційна діяльність	Дозвіл може бути отримано від суду або суду вищої інстанції
ФРАНЦІЯ		Несумісність з роботою у будь-якій публічній установі, будь-якою громадською, комерційною або оплачуваною діяльністю, а також	
НІМЕЧЧИНА	Закон про судоустрій Німеччини	Заборонена адміністративна діяльність (крім тієї, яка виконується в суді, під час досліджень та викладацької роботи); суддя може належати до політичної партії та може висувати свою кандидатуру у Парламент: у разі обрання до Парламенту виконання обов'язків судді припиняється;	Уряд може уповноважити суддю діяти як арбітра або давати свідчення в арбітражному суді як експерта
		заборонено надавати консультативні та посередницькі послуги	
ІСЛАНДІЯ	Закон про судову систему 1998 року	Суддя не може погоджуватися на посаду або володіти часткою в компанії, якщо це є несумісним з його посадою або, ймовірно, погіршить якість його/її роботи	Викладацька робота, головування у комітетах, написання лекцій тощо. Дозвіл на участь у позасудовій діяльності повинен запитуватися у Комітету суддівських функцій
ІРЛАНДІЯ	Конституція 1937 року	Суддя не має права бути членом палат Парламенту або займати «будь-яку іншу оплачувану посаду»	

ІТАЛІЯ	Королівський указ від 30 січня 1941 року	Будь-яка робота або посада в публічному чи приватному секторі, крім діяльності члена Парламенту або благодійної організації; будь-який тип комерційної, промислової або професійної діяльності. Вища рада суддів може дозволити виконання «завдань іншого виду»	Викладацька та наукова діяльність можливі за умови отримання дозволу від Вищої ради суддів згідно з жорсткими умовами. Робота арбітром дозволяється лише в окремих випадках
ЯПОНІЯ	Закон про організацію судової системи	Політична та комерційна діяльність, отримання винагороди, крім тієї, що виплачується за роботу суддею	Верховний Суд може надати дозвіл на отримання іншої винагороди, крім тієї, що виплачується за роботу суддею
ЛІХТЕНШТЕЙН	Стаття 6 Закону про державних службовців 1938 року	Будь-яка інша оплачувана діяльність або така, що вимагає багато часу, без дозволу уряду, який розглядає, чи може така діяльність бути сумісною з роботою судді (дозвіл, як правило, надається у випадку неповної зайнятості для проведення досліджень та викладацької роботи)	
ЛИТВА	Закон про судову систему 2002 року	Політична діяльність; суддя не підлягає призову на військову службу; заборонена прибуткова приватна діяльність, але дозволена виплата компенсації за викладацьку роботу; заборонена діяльність в недержавних організаціях, якщо вона перешкоджає незалежності судді	Читання лекцій та наукові роботи з права
ЛЮКСЕМБУРГ	Конституція та Закон	Оплачувана діяльність	
МАЛЬТА	Кодекс організації та цивільного процесу, Кодекс етики	Особиста участь або залучення як консультанта до справи, яка вже відкрита або вірогідно розглядатиметься суддею; будь-яка інша діяльність, навіть тимчасова, крім як у міжнародному судовому органі або університеті	За згодою Президента Республіки
МОЛДОВА	Закон про статус суддів	Будь-яка публічна або приватна посада або посада члена Парламенту або радника місцевого органу влади; суддя не може належати до політичних або соціально-політичних організацій; суддя не може займатися підприємництвом або надавати усні консультації, окрім як близьким родичам. Публікації та інтерв'ю у ЗМІ	

НІДЕРЛАНДИ	Стаття 44 Закону про організацію судової влади № 1827/2001; Закон про несумісність діяльності в національному та	Судді не можуть бути (відповідні посади у Нідерландах) баристерами, солісторами, нотаріусами; вони не можуть працювати в інших професіях, що передбачають надання юридичної допомоги або консультацій; судді Верховного Суду не можуть бути членами нідерландського або Європейського парламентів	
НОРВЕГІЯ	Закон про судові органи та Державна основна угода	Судді є відносно вільними; тільки судді Верховного Суду підпорядковуються особливим положенням. Загалом, судді можуть бути юристами, посередниками або присяжними без необхідності звільнитися з посади судді	Законопроект на розгляді Парламенту, який має замінити існуючу практику, містить жорсткі положення щодо заборони, надання дозволу та декларування додаткових видів діяльності, що посилює правила несумісності
ПОЛЬЩА	Конституція та закон	Будь-який інший вид діяльності, крім наукових публікацій або викладацької діяльності на основі неповної зайнятості за умови, що це не шкодить виконанню обов'язків судді; будь-який вид діяльності або роботи на	Заява повинна бути направлена до вищої інстанції за ієрархією (голова суду, вищий суд або міністр)
ПОРТУГАЛІЯ		Публічна або приватна професійна посади; застосовуються правила несумісної діяльності, що стосуються державних службовців загалом	Викладацька та дослідницька діяльність може дозволятися Комісією суддівської служби; проте така діяльність не може оплачуватися
РУМУНІЯ		Політична діяльність, будь-яка посада, крім тієї, що пов'язана з науковими публікаціями та викладацькою	
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	Закон 2000 року	Політичні посади в широкому розумінні, у тому числі в урядових структурах та армії; прибуткова	
		діяльності, однак за умови, що вона не підриває гідності посади судді	
СЛОВЕНІЯ	Конституція та Закон про організацію судів	Будь-яка адміністративна або політична посада, будь-яка комерційна або професійна діяльність, прибуткова діяльність або участь в управлінні компаніями, або будь-які дії, що можуть залямувати репутацію судової влади. Викладацька та	
ШВЕЦІЯ	Законодавство та Конституція	Жоден суддя не може бути підпорядкований іншому судді або державному службовцю	
ШВЕЙЦАРІЯ		Будь-яка публічна посада, будь-яка інша професія, посади директора, менеджера або члена органу управління прибуткової структури, призначення на посаду, будь-які посади чи призначення закордонних	Суд може уповноважити суддю працювати як експерта або арбітра та здійснювати інші допоміжні види діяльності за умови, що престиж та незалежність судової влади не підриваються

ТУРЕЧЧИНА	Закон про суддів та державних обвинувачів	Будь-яка громадська діяльність, крім випадків, коли це дозволено законом; будь-яка прибуткова діяльність	
УКРАЇНА	Немає формально визначених		
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Керівні принципи	Суддя не може бути арбітром або брати участь у прибутковій професійній діяльності (крім написання робіт та редагування) або в будь-якій політичній діяльності; суттєві обмеження застосовуються також у разі звільнення судді з посади	

	Обставини, за яких неупередженість може ставитися під сумнів	
	Джерело правового регулювання	Обставини
АНДОРРА	Спеціальний закон про правосуддя	Родинні зв'язки, перебування на посаді адвоката або представника, комерційні або економічні правові відносини з ними. Проведення судового розгляду зі стороною або її адвокатом. Заінтересованість в об'єкті судового розгляду,
АЗЕРБАЙДЖАН	Питання виносяться на обговорення до Департаменту Генерального прокурора в	
БЕЛЬГІЯ	Судова практика, що ґрунтується на положеннях Кодексу та законодавстві щодо самовідводу та несумісності	
КІПР	Практика Верховного Суду	Конфлікт родинних або персональних інтересів, поінформованість про обставини або сторін справи
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	Цивільний процесуальний та Кримінальний процесуальний кодекси, механізм ... відшкодування шкоди в результаті зловживання суддею своїми повноваженнями	
ЕСТОНІЯ		Конфлікт інтересів, будь-які відносини, які можуть негативно вплинути на довіру до судової системи, упередженість
ФІНЛЯНДІЯ	Процесуальний кодекс	Родинні зв'язки, конфлікт інтересів, упередженість, залучення до справи та інші причини, які ставлять під обґрунтований сумнів неупередженість судді
ФРАНЦІЯ		Судді може бути заявлено відвід, і він повинен утриматися від розгляду справи за різних обставин, які ставлять під сумнів його об'єктивну та суб'єктивну неупередженість: родинні або дружні відносини; конфлікт фінансових інтересів; випадки, коли суддя вже приймав рішення по справі, яка пов'язана зі справою, що
НІМЕЧЧИНА	Цивільний процесуальний кодекс	Родинні зв'язки; справа, в якій суддя давав свідчення або виступав як експерт, або в якій він уже приймав рішення. Сумніви щодо його неупередженості можуть, таким чином, виявлятися через конфлікт фінансових або дружніх інтересів або заявленої підтримки однієї із сторін судового розгляду

ІСЛАНДІЯ	Закон про цивільний процес та Закон про кримінальний процес	Суддя є стороною спору; суддя надавав поради стороні справи; наявність родинних, дружніх або професійних відносин з однією зі сторін; суддя є свідком у справі або має близькі
ІРЛАНДІЯ	Правило <i>nemo iudex in causa sua</i> [не можна бути суддею у своїй справі]	Не допускається конфлікт особистих, родинних або фінансових інтересів, не може бути упередженості та прихильності; у протилежному випадку — суддя повинен заявити самовідвід
ІТАЛІЯ	Цивільний процесуальний та Кримінальний процесуальний кодекси	Конфлікт родинних, особистих або професійних інтересів; поінформованість про обставини або сторін справи; упередженість та прихильність
ЯПОНІЯ	Конституція, Цивільний процесуальний та Кримінальний процесуальний кодекси	Крім додержання правил щодо несумісності, судді може бути заявлено відвід або вимогу заявити самовідвід за певних обставин, наприклад, коли сторона процесу є його родичем
ЛІХТЕНШТЕЙН		Конфлікт особистих або сімейних інтересів, упередженість, питання про які порушуються самим судом або сторонами
ЛИТВА	Цивільно-процесуальний кодекс	Конфлікт особистих або родинних інтересів, упередженість, залучення до справи як свідка
ЛЮКСЕМБУРГ	Стаття 521 нового Цивільно-процесуального кодексу, стаття 542 Кодексу кримінальних розслідувань, стаття 6 Європейської конвенції з прав	Якщо піддається сумніву неупередженість судді або якщо виникає обґрунтований сумнів щодо справедливості судового процесу
МАЛЬТА	Деталізований перелік обставин, за яких суддя повинен відмовитися від справи або сторони можуть вимагати від нього припинення розгляду справи, визначено в Кодексі організації судів та цивільного	Конфлікт особистих або родинних інтересів, упередженість, залучення до справи як свідка
МОЛДОВА	Цивільний процесуальний та Кримінальний процесуальний кодекси	Суддя повинен відмовитися від справи, коли він має в ній прямий чи опосередкований інтерес або у випадку існування родинного зв'язку зі сторонами
НІДЕРЛАНДИ	Закон про цивільний процес, Закон про кримінальний процес, Закон про адміністративний	«Факти або обставини, які можуть поставити під сумнів неупередженість судді» (закон не містить детальних положень; судова практика відповідає принципам, викладеним
НОРВЕГІЯ	Закон про судові органи	Родинні зв'язки із сторонами або їхніми юридичними радниками, якщо довіра до судді може бути поставлена під сумнів. У цьому випадку суддя повинен відмовитися від
ПОЛЬЩА	Закони про цивільний та кримінальний процес	У випадках, коли суддя знає сторони справи або знайомий зі справою, оскільки він уже брав у ній участь (тісний зв'язок з однією із сторін або справою в особистій або професійній якості); два типи випадків: <i>iudex inhabilis</i> [автоматичний відвід судді в силу закону] та <i>iudex suspectus</i> [відвід судді на підставі
ПОРТУГАЛІЯ	Закон про судоустрій, Цивільно-процесуальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс	Суддя не може працювати в суді, де працює член його сім'ї. У випадку обґрунтованого сумніву щодо справедливості судового провадження або коли суддя просить відсторонення від справи через виникнення конфлікту особистих, фінансових або
РУМУНІЯ	Законодавство	Тісний зв'язок з однією із сторін; політичний вплив; тиск з боку ЗМІ; дружні відносини
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА		Будь-які обставини, за яких під час здійснення суддею своїх обов'язків, у його приватному житті або після того, як він залишає суддівську посаду, суддя викликає неповагу до своєї
СЛОВЕНІЯ	Цивільно-процесуальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс, Європейська конвенція з прав людини	Якщо суддя є стороною судового розгляду або його залучено до справи, або має зв'язок з такою особою; якщо суддя давав свідчення або був залучений до справи як експерт; якщо суддя брав участь у прийнятті рішення по справі або сам приймав таке рішення; якщо існує обґрунтований сумнів щодо
ШВЕЦІЯ	Процесуальні кодекси	Родинний зв'язок, конфлікт особистих, фінансових або політичних інтересів, упередженість, професійна або особиста

ШВЕЙЦАРІЯ	Законодавство та судова практика	... відповідає практиці Європейського суду з прав людини
ТУРЕЧЧИНА	Цивільно-процесуальний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс	Упередженість, конфлікт інтересів, особиста участь як потерпілого, свідка, радника, арбітра або через родинні зв'язки
УКРАЇНА	Процесуальні кодекси	Тісний зв'язок з однією зі сторін справи; особистий інтерес у справі; випадки, коли здійснення обов'язків судді в будь-якому разі ставитимуть під сумнів безсторонність судді
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Європейська конвенція з прав людини	

	Кримінальна або цивільна відповідальність суддів			
	Кримінальна		Цивільна відповідальність	Процедури
	Порушення	Покарання		
АНДОРРА	Кримінальний кодекс, стаття 114, корупційна діяльність		Судді несуть цивільну відповідальність у разі шахрайства під час здійснення ними своїх обов'язків	У кримінальних справах суддю може бути заарештовано тільки у випадку, якщо його упіймали під час вчинення злочину; тимчасове усунення від виконання обов'язків є автоматичним за погодженням з Вищою судовою радою
АЗЕРБАЙДЖАН	Наприклад, якщо суддя навмисно засуджує невинувату особу	Ув'язнення або відшкодування шкоди	Вищий суд, який повторно розглядає справу, може встановити, що суддя, який розглядав справу в першій інстанції, підлягає	Президент та Рада суддів приймають рішення щодо ініціювання провадження шляхом передачі справи до Генеральної прокуратури; справа щодо звинувачення судді розглядається загальним судом
БЕЛЬГІЯ	Порушення норм загального законодавства або під час здійснення своїх функцій, або поза судовим офісом	Санкції, передбачені загальним законодавством	Механізм відшкодування збитків суддею, який зловживав своїми повноваженнями, що дозволяє притягти суддю особисто до відповідальності за навмисний обман або шахрайство. Держава -також може відповідати за неналежну поведінку судді	У кримінальних справах питання вирішується прокурором, що діє при Апеляційному суді; у цивільних справах розгляд здійснюється Касаційним судом
КІПР	Конституція гарантує імунітет для суддів Вищого конституційного суду та Вищого Суду (нині об'єднані у Верховний Суд). Загальне право та право справедливості забезпечують імунітет			
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	У зв'язку з виконанням своїх обов'язків		У випадку прийняття незаконного рішення або завдання шкоди, компенсацію шкоди здійснює держава, яка має право подання регресного позову до судді, якщо останній був притягнений до	Кримінальне провадження проти судді здійснюється з дозволу Президента Республіки; юрисдикцію щодо таких справ мають загальні суди, що діють за звичайною процедурою

ЕСТОНІЯ	Якщо суддя навмисно виніс незаконне рішення	Звільнення з посади	Особиста відповідальність судді відсутня; відповідальність несе держава	Представник Генеральної прокуратури звертається до Верховного Суду, який виносить рішення про те, що провадження може здійснюватися відповідно до Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу за погодженням з Президентом Республіки
ФІНЛЯНДІЯ	Порушення, передбачені Кримінальним кодексом, якщо вчинені під час виконання обов'язків судді	Санкції, передбачені загальним законодавством, у тому числі звільнення з посади	Відповідальність за шкоду, завдану суддею під час виконання ним своїх обов'язків. Компенсація, як правило, сплачується державою та у деяких випадках може потім відшкодуватися суддею	Звичайні процедури, які згідно з Конституцією можуть бути ініційовані будь-ким, чиї права порушено (винятки та спеціальні процедури для членів Верховних судів)
ФРАНЦІЯ	Правопорушення, визначені законодавством	Санкції, передбачені загальним законодавством	Цивільна відповідальність лише у випадку, якщо суддя особисто винуватий	Звичайні кримінальні процедури; цивільний позов можливий тільки проти держави, яка може подати регресний позов проти судді
НІМЕЧЧИНА	Порушення Кримінального кодексу, що передбачає зловживання посадою судді та корупцію	Санкції, передбачені загальним законодавством	Особиста цивільна відповідальність, якщо діяння, яке завдало шкоди, є кримінальним правопорушенням. В інших випадках відповідальність покладається на державу, і держава може подати регресний позов проти судді у випадку, коли держава компенсувала шкоду	Стандартні кримінальні та цивільні процедури
ІСЛАНДІЯ	Якщо суддя навмисно виносить несправедливе рішення; якщо суддя застосовує незаконні процедури для отримання свідчень про визнання вини або видає накази про незаконне затримання чи розслідування	Посилені санкції, передбачені загальним законодавством	Держава несе цивільну відповідальність, але може вимагати відшкодування від судді в разі навмисного правопорушення	Процедури, передбачені загальним законодавством
ІРЛАНДІЯ	Повний імунітет суддівської посади, що визнаний загальним правом			

ІТАЛІЯ	Порушення, передбачені Кримінальним кодексом спеціально для судді, що діє під час виконання своїх обов'язків (наприклад, корупція)	Санкції, передбачені загальним законодавством	Цивільна відповідальність за крайню необережність або відмову в доступі до правосуддя була передбачена в Законі 1988 року, що позначив перехід від відносного імунітету, положення про який було скасовано через проведення референдуму. Держава виступає гарантом та може подати регресний позов проти судді. Розмір відшкодування обмежується, якщо шкода завдана ненавмисно	Спеціальні правила щодо юрисдикції з тим, щоб забезпечити розгляд справи в іншій сфері. Проводиться оцінка прийнятності позовів (Чи є вирішення проблеми? Чи не належить скарга до питань інтерпретації правових норм?) Справи розглядаються загальними судами
ЯПОНІЯ	Звичайна кримінальна відповідальність		Згідно з прецедентом, установленим Верховним Судом у 1955 році, судді не несуть особистої цивільної відповідальності за шкоду, завдану сторонам під час виконання ними своїх професійних обов'язків	
ЛІХТЕНШТЕЙН	Правопорушення згідно із загальним правом плюс окремі спеціальні правопорушення, такі як зловживання посадовими повноваженнями або корупція	Санкції, передбачені загальним законодавством. Суддя, засуджений до ув'язнення строком більше, ніж на один рік, звільняється з посади	Загальні правила щодо цивільної відповідальності держави, яка може подати регресний позов	Звичайні суди і процедури у кримінальних та цивільних справах. Верховний Суд має юрисдикцію щодо розгляду апеляцій
ЛИТВА	Порушення Кримінального кодексу, що передбачає зловживання посадовими повноваженнями та корупцію	Санкції, передбачені загальним законодавством	Тільки держава несе відповідальність, але має право подавати регресний позов проти судді	Будь-яке кримінальне переслідування або затримання повинні бути схвалені Парламентом; потім суддя усувається від виконання повноважень до завершення розгляду справи
ЛЮКСЕМБУРГ	Стаття 4 Цивільного кодексу, зловживання повноваженнями та відмова в	Штрафи, заборона виконання обов'язків, заборона обіймати публічні посади	Можлива тільки відповідальність держави (процедури згідно із загальним правом, Закон від 1 вересня 1988 року)	Стаття 639 нового Цивільного процесуального кодексу, що передбачає відшкодування шкоди суддею, який зловживав своїми посадовими повноваженнями

МАЛЬТА	У Кримінальному кодексі є окреме положення, що стосується випадків, коли суддя відмовляється від розгляду або відхиляє законно подане клопотання щодо habeas corpus [судовий наказ про доставку до суду особи, що перебуває під вартою]. Як для будь-якої особи, що обіймає публічну посаду: зловживання	Санкції, передбачені загальним законодавством	Відсутні спеціальні правила. Випадків притягнення судді до цивільної відповідальності немає	Звичайні процедури загальних судів із розгляду кримінальних справ
МОЛДОВА	Загальне законодавство, згідно з принципом рівності усіх перед законом		Відсутність цивільної відповідальності для суддів	Кримінальне переслідування з дозволу Вищої ради магістратури та Президента Республіки або Парламенту залежно від обставин.
				Слухання справи у вищих судах
НІДЕРЛАНДИ	Застосовується загальне законодавство		Тільки держава може нести відповідальність	Застосовується загальне законодавство, відсутні спеціальні процедури
НОРВЕГІЯ	Правопорушення згідно із загальним законодавством		Позов про цивільну відповідальність судді можливий тільки, якщо рішення [судді] було скасовано та якщо суддя винив правопорушення	Обвинувачення проти судді висувається Королівською радою; слухання справи проти судді завжди здійснюється вищим судом, ніж той, в якому суддя працює
ПОЛЬЩА	Правопорушення, пов'язані з діяльністю та обов'язками судді		Суддю може бути притягнуто до особистої відповідальності відповідно до загального законодавства; держава може понести відповідальність у випадку ненавмисної помилки або неналежної службової поведінки (регресний позов обмежується розміром трьох місячних окладів судді; але таке обмеження відсутнє у випадку грубого порушення); не існує відповідальності за наслідки судового рішення	Кримінальне провадження та затримання повинні бути санкціоновані Дисциплінарним судом (крім випадку затримання особи на місці вчинення злочину); Дисциплінарний суд також може тимчасово усунути суддю від виконання обов'язків; апеляція подається до суду вищої інстанції

ПОРТУГАЛІЯ	Порушення норм загального права, вчинене під час виконання службових обов'язків; спеціальні правопорушення, які стосуються зловживання службовими повноваженнями, привласнення державних коштів, відмови в доступі до правосуддя, порушення таємниці	Санкції, передбачені загальним законодавством	Суддя несе цивільну відповідальність тільки у випадку, коли дії, що завдали шкоду, призвели до засудження за хабарництво, привласнення державних коштів або зловживання владою; суддя повинен відшкодувати сплачену державою компенсацію	Стандартні кримінальні процедури в суді вищої інстанції, ніж суд, у якому працює суддя, у випадку кримінальних справ; суд, у якому було вчинено дії, що призвели до завдання шкоди, у цивільних справах
РУМУНІЯ	Загальне право	Загальне законодавство	Загальне право	У цивільних справах — звичайні процедури; у кримінальних справах — необхідно отримати попередній висновок Міністра юстиції або Президента, потім звичайні процедури та суди (вищі суди для суддів певного
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	Правопорушення, вчинені під час виконання суддівських обов'язків	Ув'язнення, втрата професійного або почесного рангу, заборона практикувати, штрафи		У кримінальних справах провадження повинно бути санкціоновано органом, який призначив або обрав суддю, та ініціюється головою відповідного суду або Міністром юстиції
СЛОВЕНІЯ	Посадовий злочин	Санкції, передбачені загальним законодавством, наслідком яких може бути звільнення з посади		У кримінальних справах будь-яке провадження або затримання здійснюється з дозволу Парламенту
ШВЕЦІЯ	Правопорушення, які вчинені під час виконання обов'язків та передбачені Кримінальним кодексом: невиконання службового обов'язку, корупція, порушення професійної таємниці	Санкції, передбачені загальним правом (штрафи, ув'язнення), та можливі дисциплінарні наслідки, у тому числі звільнення з посади	Шкода, завдана в процесі здійснення суддею своїх обов'язків; держава загалом є відповідальною за необережність державного службовця; суддя може нести персональну відповідальність за наявності обтяжливих обставин	У кримінальних справах, якщо суддя є членом Верховного Суду, Омбудсмен або Канцлер юстиції може ініціювати провадження

ШВЕЙЦАРІЯ	Правопорушення, пов'язані з виконанням посадових обов'язків або офіційною		Тільки держава може нести цивільну відповідальність; пряма відповідальність судді не дозволяється	У кримінальних справах тільки Парламент може дозволити провадження; Парламент може також тимчасово усунути суддю з посади; справа розглядається
ТУРЕЧЧИНА	Кримінальний процесуальний кодекс: перевищення або зловживання	Ув'язнення	Цивільний процесуальний кодекс: цивільні наслідки кримінального правопорушення; прийняття незаконних	Кримінальне провадження вимагає згоди Вищої ради суддів та державних обвинувачів, яка призначає слідчих та прокурора
	службовими повноваженнями, корупція, фаворитизм		рішень або рішень, прийнятих з особистих міркувань або на основі обставин, які не мають відношення до справи	державного обвинувача; Рада вирішує, чи є справа дисциплінарною, і передає документи до компетентних органів (особливі процедури у
УКРАЇНА		Санкції, передбачені загальним законодавством плюс звільнення із суддівської посади	Не передбачено цивільної відповідальності для суддів	Звичайні кримінальні процедури, але будь-яке затримання судді може застосовуватися тільки у виключних випадках та з дозволу Верховної Ради України. Суддя негайно усувається від виконання своїх обов'язків. Компетентний суд — це апеляційний суд, що спеціально для цього
СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Імунітет згідно із загальним правом під час здійснення суддівських обов'язків, в інших випадках — імунітет передбачено тільки для суддів, які діяли добросовісно			

	Дисциплінарне провадження			
	Обставини	Процедура	Уповноважений орган	Санкції
АНДОРРА	Серйозні або дуже серйозні порушення, передбачені статтями 83 та 84 Спеціального закону про правосуддя	Вища судова рада розпочинає розслідування на підставі заяви особи, якій завдано шкоди, громадянина, якому відомі факти порушення, департаменту Генерального прокурора або голови відповідного суду	Вища судова рада	Санкції передбачено статтею 85 Спеціального закону про правосуддя: догана, штраф, тимчасове відсторонення від виконання обов'язків, звільнення з посади
АЗЕРБАЙДЖАН		У випадку дрібних порушень	Міністр юстиції звертається до Ради суддів з метою притягнення судді до дисциплінарної відповідальності	Попередження або звільнення

БЕЛЬГІЯ	Порушення правил поведінки, передбачених законом або закріплених судовою практикою, наприклад, підрив довіри до судових інституцій		Справа судді розглядається головою його суду, Першим головою Апеляційного суду або Загальними дисциплінарними зборами Апеляційного чи Касаційного суду залежно від його рангу та тяжкості порушення або санкції, що застосовується	Попередження, простий осуд, осуд з доганою, відсторонення від виконання обов'язків строком від 15 днів до року, звільнення
КІПР	Розумові чи фізичні вади, що не дозволяють судді здійснювати свої обов'язки. Порушення	Верховний Суд призначає слідчого суддю, а потім вирішує питання направлення справи судді до дисциплінарного органу	Вища рада суддів	Догана або звільнення
ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА	Порушення дисциплінарних правил, передбачених Законом 2002 року	Міністр юстиції, голова відповідного суду або голова Верховного Суду приймають рішення про початок провадження упродовж двох місяців з часу, коли стало відомо про факти порушення, але не пізніше ніж за два роки після порушення	Дисциплінарний суд, що складається з п'яти суддів, які призначаються головою відповідного суду за погодженням з радою суддів цього суду строком на три роки	Догана, тимчасове зниження розміру оплати праці, тимчасове відсторонення від обов'язків голови суду, тимчасове відсторонення від обов'язків судді
ЕСТОНІЯ	Недодержання процесуальних правил та будь-яке порушення або поведінка, що загрожує довірі до судової системи	Провадження ініціюється головою Верховного Суду або Міністром юстиції	Дисциплінарний комітет Верховного Суду	Попередження, догана, штраф, звільнення з посади (лише за рішенням пленарних зборів Верховного Суду)
ФІНЛЯНДІЯ	Дисциплінарні провадження відсутні. Дрібні порушення (невиконання обов'язку) можуть призводити до кримінальної відповідальності			

ФРАНЦІЯ	Порушення обов'язків, пов'язаних з посадою судді; негідна, несумлінна або нечесна поведінка		Вища судова рада під головуванням першого голови Касаційного суду	Від звичайної догани, що заноситься до особової справи судді, до звільнення з посади
НІМЕЧЧИНА	Порушення обов'язків, передбачених законами. На практиці дисциплінарні справи відкриваються дуже рідко	Провадження здійснюється спеціальним департаментом	Федеральний службовий суд, який є підрозділом Федерального суду справедливості, складається з професійних суддів, призначених пожиттєво, та інших професійних суддів	Догана, штраф, зменшення розміру заробітної плати, переведення на іншу посаду, звільнення з посади
ІСЛАНДІЯ	Порушення при виконанні функцій судді	Письмова скарга подається Комітету суддівських функцій будь-якою особою, якій діями судді завдано шкоду. Якщо скарга приймається до розгляду, судді надається можливість подати пояснення перед Комітетом	а) Комітет суддівських функцій, який складається з трьох членів, що призначаються Міністром юстиції (по одному члену за пропозицією Асоціації суддів Ісландії та юридичного факультету Університету Ісландії; третій член — Міністром юстиції на	Застереження, особиста думка (звільнення з посади тільки за рішенням суду в серйозних випадках)
ІРЛАНДІЯ	Існує лише процедура звільнення судді Парламентом. Процедура є подібною до імпічменту в системі загального права та тілко застосовується			
ІТАЛІЯ	Невиконання суддею суддівських обов'язків, публічна або приватна поведінка, що підриває довіру до його посади або негативно впливає на престиж судової влади (справи визначаються судовою практикою) Детальні склади дисциплінарних порушень містяться в судовій практиці	Провадження ініціюється Генеральним прокурором Касаційного суду або Міністром юстиції. На всіх етапах гарантуються права сторони захисту	Дисциплінарний суд, який складається з дев'яти суддів, що є членами Вищої ради юстиції та обрані іншими суддями; два члени Дисциплінарного суду призначаються Парламентом	

ЯПОНІЯ	Закон про організацію суду, Закон про імпічмент суддів та Закон про дисциплінарні заходи проти суддів	Передбачені в Законі про дисциплінарні заходи проти суддів та в законі про імпічмент суддів	Слухання справи судом, вищим за рівень судді, про якого йдеться, підлягає процедурі імпічменту, де вирішуються справи; слухання Суду з імпічменту відбувається за участю членів Парламенту	Дисциплінарна процедура: попередження або штрафи / процедура імпічменту: звільнення
ЛІХТЕНШТЕЙН	Викладені в Статуті державних посадових осіб	Немає спеціальних процедур, також немає процедур кримінального	Вищий суд у справах зі звичайними суддями і Верховний Суд у справах із суддями вищих судів	Догана, тимчасове зменшення зарплати, звільнення
ЛИТВА	Порушення обов'язків судді, грубе порушення закону, недотримання правил про несумісність	Рада суддів чи Голова суду може розпочати дисциплінарне провадження	Етична чи Дисциплінарна комісія ради суддів (що складається з суддів, обраних чи призначених, та представників інших органів влади), яка передає справу до Суду честі та яка, якщо вирішено, що суддю треба звільнити, пропонує цю санкцію Голові чи Парламенту	Догана чи звільнення з посади
ЛЮКСЕМБУРГ	Стаття 155 Закону про організацію суду в широкому тлумаченні	Стаття 157 та наступні		Стаття 156
МАЛЬТА	Конституція. Нездатність (фізична чи ментальна) виконувати свої обов'язки чи дуже серйозний проступок	Статут 971 Конституції. Статут 8 Акта № 41 1944 року	Звільнення з посади Головою після рішення Парламенту (схвалене двома третинами голосів).	Звільнення з посади
			До прийняття рішення, справа розслідується Комісією з правосуддя, якщо встановлено, що суддя має підстави для пред'явлення позову	

МОЛДОВА	Умисне порушення закону під час здійснення правосуддя, дисциплінарне порушення, громадська діяльність політичного напрямку, порушення правил несумісності, систематичні чи серйозні порушення Етичного кодексу	Дисциплінарні слухання можуть проводити: Голова Верховного Суду, Голова Вищої судової ради, член Вищої судової ради	Дисциплінарна секція Вищої ради суддів	Зауваження, попередження, звільнення
НІДЕРЛАНДИ	У разі незначних порушень обов'язків чи правил поведінки суддів голова суду може зробити попередження. Якщо суддя засуджений чи скоїв злочин та засуджений до тюремного ув'язнення, якщо він оголошений банкрутом або юридично недієздатним та, більш загально, якщо він поводить так, що справедливість або довіра до судових органів значно погіршується, Верховний Суд може усунути чи звільнити суддю			
НОРВЕГІЯ	Проект закону зараз намагається зупинити практику, коли судді, як і всі	Сторона, свідок чи адвокат, зі скаргою на поведінку судді під час виконання ним обов'язків, можуть довести	Комітет складається з двох суддів, одного адвоката	Тільки попередження або догана; звільнення з посади, як передбачено
	високопосадовці, не беруть участі в дисциплінарних слуханнях	комітету — рішення Комітету може переглянути звичайний суд,	та двох неспеціалістів, призначених Урядом	Конституцією, через серйозні або постійні правопорушення вимагає спеціальної процедури, зазначеної в Конституції

ПОЛЬЩА	Порушення, що ганьблять честь і гідність судді, грубе порушення норм закону, незначні правопорушення	Дуже наближено до кримінального процесу; провадження здійснюється судьями, обраними спеціально за вимогою Міністра юстиції, Верховного Суду чи голови суду, Державної ради судових органів чи обраного обвинувача; провадження організовуються публічно, суддю захищає адвокат	Різні дисциплінарні суди вирішують справи, отримані від звичайних судів, адміністративних судів, військових судів та Верховного Суду: три судді як суд першої інстанції та сім суддів як апеляційна інстанція	Попередження, догана, усунення з посади — чи остаточне, чи тимчасове переведення на іншу роботу — звільнення
ПОРТУГАЛІЯ	Порушення професійних обов'язків, дій чи упушень на посаді судді, що не сумісно з гідністю, необхідною для виконання судових обов'язків (у різних ступенях, які визначають санкції)	Зазначено в законі про суддів	Вища рада суддів; апеляцію може бути подано до Верховного Суду	Штраф, дорівнюється оплаті від 5 до 90 робочих днів судді, переведення, усунення від роботи на 20–240 днів, примусовий вихід на пенсію, звільнення
РУМУНІЯ	Порушення правил професійної поведінки; поведінка, що суперечить інтересам служби або завдає шкоди репутації судової системи (затримки з розглядом справ, прогул, вчинки у власних інтересах, втручання в роботу)	Провадження ініціюються Міністром юстиції, розслідування проводяться судьями однакового звання, захист забезпечується суддею	Вища рада суддів, потім — як остання інстанція — Верховний Суд	Догана, попередження, зменшення зарплати, перешкоджання підвищенню, переведення, тимчасове відсторонення, звільнення
СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА	Порушення дисциплінарних правил, викладених у Законі 2000 року, або внаслідок кримінального засудження	Ініціювати провадження можуть Міністр юстиції, голова відповідного суду	Дисциплінарні суди	Догана, тимчасове зменшення розміру заробітної плати, тимчасове відсторонення від обов'язків, звільнення з посади

СЛОВЕНІЯ	Незначна кількість справ, передбачених Законом про організацію суду	Провадження за ініціативою Голови суду, потім застосування звичайної кримінальної процедури	Дисциплінарний суд складається з одного судді з Верховного Суду як Голови і чотирьох суддів, які представляють різні рівні судів	Переведення, затримка підвищення, зменшення зарплати, звільнення
ШВЕЙЦАРІЯ	Не розглядається			
ТУРЕЧЧИНА	Невиконання службових обов'язків, неналежна поведінка, затримки в розглядах справ, підрив іміджу правосуддя, невиконання адміністративн	Залежно від рівня ієрархії, інспектори, призначені Міністром юстиції, ініціюють слухання та дотримання права на захист	Верховна рада суддів та прокурорів (також призначає на посади та відповідає за організацію просування судді по службі)	Попередження, догана, відкладення або перешкоджання підвищенню судді, не виплата заробітної плати, вимушене переведення, звільнення
УКРАЇНА	Грубе порушення закону, невиконання обов'язків судді та обов'язків, які ця посада накладає на приватне життя судді		Дисциплінарні комітети	Догана чи подання до Вищої ради юстиції щодо звільнення судді з посади

СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО	Особливо тяжке порушення правил поведінки	За ініціативою Лорда- канцлера та Лорда- головного судді	Справа вирішується Королевою за зверненням обох палат Парламенту у випадку суддів вищих судів та Лордом- канцлером — у випадку інших суддів (але в кожній справі подібні кроки не будуть вживатися без отримання незалежного судового звіту та без згоди Лорда- головного судді)	Звільнення з посади (відбувається надзвичайно рідко)
--------------------------	---	--	--	---